

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Katedra pedagogiky

Diplomová práce

Bc. Jana Fučíková

Partnerské vztahy u adolescentů žijících v dětských domovech

Partner relationships in adolescents living in children's homes

Praha 2023

Vedoucí práce: doc. PhDr. Jitka Lorenzová, Ph.D.

Ráda bych poděkovala vedoucí své diplomové práce PhDr. Jitce Lorenzové, Ph.D. za její cenné rady a poznatky v průběhu psaní mé práce a především za její vstřícnost se mnou práci dokončit, přestože již na katedře pedagogiky nepůsobí.

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 13. 12. 2023

.....

Jana Fučíková

Abstrakt:

Diplomová práce pojednává o partnerských vztazích u adolescentů, kteří určitou dobu strávili v dětském domově. Cílem práce je získání poznatků o tom, jakým způsobem nahlízejí a prožívají partnerské vztahy dospívající v dětských domovech. Práce je rozdělena na teoretickou část a empirickou část.

Teoretická část se zabývá vymezením a problematikou systému ústavní výchovy v České republice, definicí adolescence a rizikovými faktory, které mohou ovlivňovat prožívání a kvalitu jejich partnerských vztahů. Byly vymezeny pojmy: porucha attachmentu, mezigenerační přenos, citová a psychická deprivace. Závěr teoretické části je věnován přípravě na partnerské a mezilidské vztahy v prostředí dětského domova a ve školním prostředí.

Hlavním cílem empirické části bylo na základě případových studií a rozhovorů metodou kvalitativního výzkumu získat informace o problematice partnerských vztahů u mladých lidí žijících v dětských domovech. Výzkumu se zúčastnilo 8 respondentů ve věku od 16 do 22 let. Jednalo se o 4 dívky a 4 chlapce, kteří strávili minimálně 3 roky v dětském domově. Všichni participanti měli za sebou zkušenost alespoň s jedním partnerským vztahem.

Bylo zjištěno, že polovina respondentů má zkušenost s partnerskými vztahy trvajícimi déle než 6 měsíců a stejně tak polovina jich má zkušenost pouze s jedním vztahem. V oblasti optimální podoby vztahu byly nejčastěji zmiňovány hodnoty jako potřeba důvěry, vzájemná komunikace a přitažlivost, společné zájmy, pocit bezpečí, časté trávení společného času. V bývalých či aktuálních vztazích respondentů se opakovaly problémy s žárlivostí, odlišnými potřebami v četnosti společně stráveného času, nebo pasivním trávením volného času. V jednom případě se objevily rysy patologického chování ze strany partnera. U dvou respondentek na základě kazuistik a polostrukturovaného rozhovoru byl zřejmý mezigenerační přenos. V oblasti přípravy na partnerské vztahy v prostředí dětského domova bylo zjištěno, že dospívající připravují vychovatelé, z jejich rodinné skupiny.

Klíčová slova:

partnerské vztahy v adolescenci, příprava na partnerský vztah, pobyt v dětském domově

Abstract:

The diploma thesis deals with romantic relationships of adolescents who have spent some time in children's homes. The aim of this thesis is to gain insights into how adolescents in children's homes view and experience romantic relationships. The thesis is divided into a theoretical part and an empirical part.

The theoretical part deals with the definition and problems of the system of institutional education in the Czech Republic, the definition of adolescence and risk factors that may influence the experience and quality of their romantic relationships. The following terms have been defined: attachment disorder, intergenerational transmission, emotional and psychological deprivation. The theoretical part concludes with the preparation for romantic and interpersonal relationships in the children's home and school environment.

The main objective of the empirical part was to obtain information on the issue of partner relationships among young people living in children's homes on the basis of case studies and interviews using a qualitative research method. Eight respondents aged between 16 and 22 participated in the research. They were 4 girls and 4 boys who had spent at least 3 years in children's homes. All participants had experienced at least one romantic relationship. It was found that half of the respondents have experience with partner relationships lasting more than 6 months, and half of them have experience with only one relationship. Values such as the need for trust, mutual communication and attraction, common interests, a sense of security, frequent spending time together were most often mentioned in the area of the optimal form of a relationship. Problems with jealousy, different needs in the frequency of time spent together, or passive spending of free time were repeated in the respondents' former or current relationships. In one case, features of pathological behavior appeared on the partners side. Intergenerational transmission was evident in two respondents based on case studies and a semi-structured interview. In the area of preparation for partner relationships in a children's home environment, it was found that teenagers are prepared by educators from their family group.

Keywords: romantic relationships in adolescence, preparation for a romantic relationship, stay in an orphanage

Obsah

ÚVOD.....	10
1 SYSTÉM ÚSTAVNÍ VÝCHOVY V ČESKÉ REPUBLICE.....	12
1.1. Vymezení ústavní a ochranné výchovy v resortu MŠMT	13
1.2. Zařízení ústavní výchovy v resortu MŠMT	13
1.1. Dětský domov	14
1.1.1. Podmínky pro přijetí dítěte do dětského domova	15
1.2. Život a výchova dětí a dospívajících v dětském domově	17
2 Adolescence a specifika partnerských vztahů	19
2.1. Kognitivní, emoční, sociální a tělesné změny	20
2.1.1. Tělesné změny	20
2.1.2. Kognitivní změny	20
2.1.3. Emoční změny	21
2.1.4. Sociální změny.....	21
2.2. Partnerské vztahy adolescentů	22
3 Rizikové faktory ovlivňující partnerské vztahy adolescentů v dětských domovech	25
3.1. Porucha attachmentu.....	25
3.2. Psychická deprivace.....	27
3.3. Mezigenerační přenos v partnerských vztazích	29
4 Příprava na partnerský vztah v prostředí dětského domova	31
4.1. Neziskové organizace spolupracující s dětskými domovy	31
5 Příprava na partnerský vztah ve školním prostředí.....	34
6 Shrnutí teoretické části.....	36
7 Empirická část: Pohled adolescentů z dětských domovů na partnerské vztahy.	39

8	Výsledky	43
8.1.	Kasuistika č. 1 - Maruška	43
8.1.1.	Rozhovor s Maruškou	45
8.1.2.	Shrnutí zjištěných skutečností z pohledu dílčích otázek	47
8.2.	Kasuistika č. 2 – Lucie	49
8.2.1.	Rozhovor s Lucií	51
8.2.2.	Shrnutí zjištěných skutečností z pohledu dílčích otázek	52
8.3.	Kasuistika č. 3 – Martina	55
8.3.1.	Rozhovor s Martinou	56
8.3.2.	Shrnutí zjištěných skutečností z pohledu dílčích otázek	58
8.4.	Kasuistika č. 4 - Marek	60
8.4.1.	Rozhovor s Markem	61
8.4.2.	Shrnutí zjištěných skutečností z pohledu dílčích otázek	63
8.5.	Kazuistika č. 5 – Ondřej	65
8.5.1.	Rozhovor s Ondrou	66
8.5.2.	Shrnutí zjištěných skutečností z pohledu dílčích otázek	68
8.6.	Kazuistika č.6 – Bára	70
8.6.1.	Rozhovor s Bárou	71
8.6.2.	Shrnutí zjištěných skutečností z pohledu dílčích otázek	73
8.7.	Kazuistika č. 7 – Petr	75
8.7.1.	Rozhovor s Petrem	76
8.7.2.	Shrnutí zjištěných skutečností z pohledu dílčích otázek	78
8.8.	Kazuistika č. 8 – Libor	80
8.8.1.	Rozhovor s Liborem	81
8.8.2.	Shrnutí zjištěných skutečností z pohledu dílčích otázek	83
9	Závěry výzkumného šetření	85

10	Diskuze	90
10.1.	Limity výzkumu.....	91
11	Závěr	92
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	95
	SEZNAM ZKRATEK	100

ÚVOD

Ve své profesní praxi vychovatelky v dětském domově a později ředitelky v Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (ZDVOP) jsem v denním kontaktu s dospívajícími mladými lidmi, kteří se mi často svěřují se svými problémy s partnerskými či obecně mezilidskými vztahy. Rozhovory s nimi mě inspirovaly při výběru tématu mé diplomové práce, která je zaměřená na partnerské vztahy u adolescentů žijících v dětském domově

Děti vyrůstající v tomto prostředí určitou část svého života mívají nelehké dětství. Setkaly se s mnoha negativními situacemi, které poznamenaly jejich vývoj. Musely opustit svou biologickou rodinu většinou z důvodu zanedbávání péče, týrání, sexuálního zanedbávání anebo nevyhovujícího sociálního zázemí. Ve většině případů si nevytvořily bazální důvěru ve svět, ve kterém žijí, a proto mívají problémy v dospívání a v dospělosti v mnoha ohledech. Při své profesní činnosti s mladými lidmi jsem si všimla, že poměrně často mívají potíže s navazováním a následným udržením partnerských vztahů.

Záměrem práce je získání poznatků o tom, jakým způsobem nahlízejí na partnerské vztahy dospívající v dětských domovech. Pomocí kvalitativního výzkumu budu zjišťovat, jakou mají představu o žádoucím (ideálním partnerovi), jak se jejich představy liší od reality případně, jestli se ve výběru partnera odráží rodinné vzorce. Tyto poznatky by měly přispět k pochopení emocionálního světa mladých lidí a k nastínění možností, jak je v jejich partnerských volbách podpořit.

V teoretické části se zaměřuji na postižení podmínek, které se podílejí na formování osobnosti mladých lidí umístěných do ústavní výchovy, a na problematiku jejich partnerských vztahů. Definuji systém náhradní rodinné výchovy a její legislativní ukotvení. Nastíním důvody k umístění dětí do těchto typů zařízení a popíši možné následky spojené s tamním dlouhodobým pobytem. Dále zde bude popsán život a výchova dětí v dětském domově. Ve druhé kapitole se zaměřím na adolescenci a její vybrané definice. Nastíním, jakými tělesnými a kognitivními změnami prochází lidé v této životní etapě. Věnovat se budu i jejich emočnímu vývoji a socializaci. Zaměřím se na vztahy v rodině i vrstevnické skupině a školním prostředí. V poslední části této kapitoly se zaměřím na partnerské vztahy u adolescentů. Třetí kapitola bude věnována rizikovým faktorům, které ovlivňují adolescenty žijících v dětských domovech v partnerských vztazích, které navazují.

Cílem empirické části je získání poznatků o tom, jakým způsobem nahlízejí na partnerské vztahy mladí lidé žijících v dětských domovech. Budu se zabývat tím, jakým způsobem se tyto

adolescenti seznamují a podle kterých kritérií si vybírají potencionální partnery a jak tento výběr koresponduje s jejich představou ideálního partnera. Zaměřím se také na to, jestli se u partnerů nachází shoda v určitých rysech s charakteristikami rodičů participantů výzkumu a zda tato shoda měla na výběr partnera vliv. Dalším cílem je zjistit od respondentů, jak probíhá příprava na partnerský život v jejich zařízení a jestli mají nějaké podněty nebo návrhy, jak by jim dětský domov mohl v této oblasti pomoci?

Pro svou práci jsem si zvolila kvalitativní výzkumnou strategii. Zvolila jsem metodu případových studií, která se zaměřuje na podrobný popis či rozbor jednoho a více případů umožňujících do hloubky poznat sledovaný jev, v tomto případě partnerské vztahy. Šetření budu provádět u participantů, kteří jsou nebo v minulosti byli umístěni v dětských domovech v Praze, Karlovarském a Ústeckém kraji. Pro případové studie jsem vybrala 8 respondentů ve věku od 16 do 22 let.

V rámci tvorby případových studií prostuduji i dokumentaci participantů a využiji metodu polostrukturovaných rozhovorů, kde se zaměřím na jejich pohled na partnerské vztahy a na volbu partnera. V poslední části shrnu získané poznatky a porovnáám jednotlivé případové studie a budu hledat podobné či opakující se rysy v partnerských vztazích či představě ideálních partnerů u těchto mladých lidí.

1 SYSTÉM ÚSTAVNÍ VÝCHOVY V ČESKÉ REPUBLICE

Jednou z forem náhradní rodinné výchovy v ČR je ústavní výchova. Měla by být poslední záchrannou možností pro dítě v ohrožující situaci. Jejími alternativami jsou adopce nebo pěstounská péče. „*Před nařízením ústavní výchovy je soud povinen zkoumat, zda výchovu dítěte nelze zajistit náhradní rodinnou péčí nebo rodinnou péčí v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, která má přednost před výchovou ústavní.*“ (zákon č.210|1998 Sb.) Ze zákona vyplývá, že náhradní rodinná péče by měla mít vždy přednost před ústavní výchovou.:

Ústavní nebo ochranná výchova souvisí se třemi různými resorty:

- MPSV - pro tento resort z hlediska ústavní výchovy je klíčový zákon č. 359/1999 Sb. Tento zákon se zabývá sociálně právní ochranou dětí. Je zde vymezen pojem orgán sociálně-právní ochrany dětí, který zajišťuje právní, metodickou, konzultační, evidenční a kontrolní činnost. Hlavním úkolem OSPOD je ochrana zájmu nezletilých dětí. Z hlediska pobytu v dětském domově má každé dítě klíčového pracovníka z OSPOD, který pravidelně 4x ročně navštěvuje svěřené dítě v zařízení a podává informace o průběhu jeho pobytu a aktuální situaci dítěte soudu.

Zákon 359/1999 Sb. vymezuje také zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (dále ZDVOP), která poskytují podporu a zajištění všech základních životních potřeb včetně poskytnutí ubytování nezletilým dětem, které se ocitly v krizové situaci. Délka pobytu by neměla přesáhnout 6 měsíců. Ve výjimečných případech je možné tuto dobu prodloužit v případě, že si zákonní zástupci dítěte prokazatelně upravují své poměry, tak aby dítě mohli převzít zpět do své péče. Maximální doba pobytu je 12 měsíců.

- MZ - do tohoto resortu patří dětské domovy určené pro děti do tří let věku a upravuje je zákon č.372/2011 Sb. V současnosti se Česká republika snaží o omezení počtu dětí, které jsou umístovány do tohoto typu zařízení Využívanou alternativou k této formě ústavní výchovy je pěstounská péče na přechodnou dobu.
- MŠMT - je stěžejním orgánem pro výkon ústavní a ochranné výchovy v ČR. Je právně vymezen v zákoně. 109/2002 Sb.

1.1. Vymezení ústavní a ochranné výchovy v resortu MŠMT

Výkon ústavní a ochranné výchovy vymezuje zákon 109/2002 Sb. V zákoně jsou definována jednotlivá zařízení spadající pod resort MŠMT. Zde jsou stanoveny podmínky pro výkon ústavní a ochranné výchovy v České republice.

„Účelem zařízení je zajišťovat nezletilé osobě, a to zpravidla ve věku od 3 do 18 let, případně zletilé osobě do 26 let (dále jen „dítě“), na základě rozhodnutí soudu o ústavní výchově nebo ochranné výchově nebo o předběžném opatření náhradní výchovnou péči v zájmu jeho zdravého vývoje, řádné výchovy a vzdělávání.“ (§ 1 odst. 2 zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy). K tomuto zákonu se váže vyhláška č. 438/2006 Sb., která upřesňuje podrobnosti výkonu ústavní a ochranné výchovy ve školských zařízeních. V této vyhlášce jsou uvedeny podrobnější informace týkající se např. podmínek provozu, zajištění bezpečnosti nebo rozsahu činnosti jednotlivých zařízení.

1.2. Zařízení ústavní výchovy v resortu MŠMT

Diagnostický ústav

Do tohoto zařízení jsou přijímány děti na základě soudního rozhodnutí o předběžném opatření či o ústavní nebo ochranné výchově. Do konkrétního DÚ jsou většinou umístovány děti podle územního obvodu, kde žijí. Diagnostické ústavy jsou diferenciovány dle věku dětí, v některých zařízeních i podle pohlaví. *Diagnostický ústav se vnitřně člení na čtyři pracoviště diagnostické, výchovně vzdělávací, sociální práce a záchytné.* (Jedlička, Klíma, Kořa, Němec, Pilař, 2004, s. 310). Toto zařízení plní celou řadu funkcí na základě individuálních potřeb dětí. V zařízení probíhají především diagnostické, terapeutické, vzdělávací, výchovné a sociální aktivity. Pobyt trvá většinou osm týdnů. Během pobytu je provedeno u dítěte komplexní šetření a na základě jeho výsledků, volné kapacity jednotlivých zařízení a zdravotního stavu je dítě umístěno do dětského domova, dětského domova se školou nebo výchovného ústavu. V některých případech je dítě navraceno do rodiny. Výjimkou jsou děti, o jejichž umístění z důvodu jejich poruch chování požádali zákonní zástupci dítěte. Zařízení poskytuje také na přechodnou dobu péči dětem a mladistvým s nařízenou ústavní nebo ochrannou výchovu zadrženým na útěku z jiných výchovných zařízení. Diagnostický ústav vede také evidenci dětí a mladistvých umístěných v institucích ústavní a ochranné výchovy a evidenci volných míst ve svém územním obvodu.

Dětský domov se školou

Do tohoto typu zařízení jsou umisťovány děti ve věku od 6 let do ukončení povinného základního vzdělávání. Účelem DDS je poskytovat péči dětem se závažnými poruchami chování, dočasnou nebo trvalou duševní poruchou, pro kterou nemohou být umístěné v dětském domově nebo v jiné instituci náhradní rodinné výchovy. Ve výjimečných případech mohou být v DDS umístěny nezletilé matky, jejichž děti nemohou být vzdělávány ve škole, která není součástí dětského domova. Jestliže v průběhu školního roku pominou důvody pro zařazení dítěte do školy zřízené při dětském domově, může svěřené dítě dle zákona navštěvovat školu mimo areál zařízení.

Výchovný ústav

Výchovný ústav pečuje o nezletilé děti ve věku 15-18 let se závažnými poruchami chování, kterým byla nařízena ústavní či ochranná výchova. Do výchovného ústavu mohou být umístěny výjimečně i děti starší 12 let, u nichž byla diagnostikována natolik závažná porucha chování, že dítě nemůže být umístěné v dětském domově se školou. Mohou zde být umístěny i nezletilé matky s dětmi. Toto zařízení plní především výchovné, vzdělávací, terapeutické a sociální funkce. Každému dítěti je vypracován individuální plán. Výchovné ústavy bývají rozděleny na 2 až 6 výchovných skupin. V každé skupině je umístěno pět až osm dětí

1.1. Dětský domov

Dětský domov je vymezen zákonem č. 333/2012 Sb. jako školské zařízení pro výkon ústavní výchovy a zajišťuje komplexní péči dětem s nařízenou ústavní výchovou, u kterých se nevyskytují závažné poruchy chování, díky kterým by musely být umístěny v jiném typu zařízení.

V zařízení tohoto typu bývají umístěny děti zpravidla ve věku od 3 do 18 let. Pobyt může být prodloužen na základě uzavření písemné dohody mezi dítětem a ředitelem dětského domova i po 18 roce života, pokud zletilý dokončuje přípravu na povolání, a to studiem na střední, vyšší odborné nebo vysoké škole. Pobyt může být prodloužen maximálně do 26 let. Do dětského domova bývají umisťovány i nezletilé matky s dětmi.

Instituce pečuje o tyto děti dle jejich individuálních potřeb a plní vzdělávací, výchovné i sociální cíle. Děti dochází do běžných škol v okolí. Dětské domovy jsou členěny na rodinné skupiny. V těchto skupinách bývá umístěno maximálně osm dětí.

1.1.1. Podmínky pro přijetí dítěte do dětského domova

Dítě je svěřené do zařízení, pokud:

- Je chování a výchova dítěte vážně narušena a zároveň jiná výchovná opatření nevedla ke změně chování nezletilého: V tomto případě bude mít ústavní výchova spíše ochranný a nápravný charakter. Vážné narušení výchovy dítěte může být způsobeno různými faktory. Jedním z nich je nevhodné prostředí, kde dítě vyrůstá. Dále může být dítě ovlivněno zanedbáváním péče nebo výchovnou nezpůsobilostí rodičů. Může se jednat o dítě s poruchami chování, se kterým si rodiče nedokážou poradit.
- Zákonní zástupci dítěte nemohou výchovu dítěte zabezpečit z jiných závažných důvodů např. jejich špatný zdravotní stav nebo smrt. Dalším důvodem pro umístění dítěte do dětského domova je vazba či výkon trestu rodiče s odnětím svobody.
- Výchova dítěte je vážně ohrožena. Jde o hlavní příčinu umístění dítěte do dětského domova. Možných důvodů, kdy je výchova dítěte ohrožena, je mnoho. Jedná se o týrání, zanedbávání či nezájem o dítě, kdy nezájem o něj může vést i k jiným negativním důsledkům, např.: záškoláctví, zneužívání návykových látek, zanedbávání péče o vlastní osobu. Vzniká tak riziko vážného narušení výchovy dítěte a ústavní výchova by měla plnit roli preventivní. (Zákon č. 359/1999 Sb.).

V souvislosti s touto příčinou umístění dítěte do dětského domova bývá často zmiňován Syndrom CAN. „*Jedná se o syndrom týraného zneužívaného a zanedbávaného dítěte. Je definován jako poškození tělesného, duševního i společenského stavu a vývoje dítěte, které vznikne v důsledku jakéhokoli nenáhodného jednání rodičů nebo jiné dospělé osoby, jež je v dané společnosti hodnoceno jako nepřijatelné.*“ (Vágnerová, 2004, s. 594) Uvádí se, že v České republice je tímto syndromem zasaženo 1-2% dětí. Přesná statistika však není, jelikož některé případy týrání, zneužívání či zanedbávání dítěte se nepodaří odhalit.

Formy syndromu CAN dělíme na:

- Fyzické týrání

Fyzické týrání bývá nejčastější formou syndromu CAN, kterou se povede zjistit. Fyzické týrání můžeme rozdělit na aktivní a pasivní.

Tělesné týrání aktivní formy zahrnuje formy násilí s rozsáhlým spektrem intenzity napadení. Do této skupiny patří tělesné týrání s následným poraněním, které vzniklo např. v důsledku popálení, bití, strkání, kopání, škrcení, kousání, opaření, dušení, otrávení.

Tělesné týrání pasivní formy se vyznačuje nedostatečným uspokojením životních potřeb dítěte. Jedná se o úmyslné, ale i neúmyslné neposkytování péče, které vyústí v jeho poranění.

- Psychické a citové týrání

Spočívá v jednání pečující osoby, které má závažný či nepříznivý vliv na psychický a citový vývoj a chování dítěte. Může se jednat o slovní útoky na sebevědomí dítěte, opakované ponižování a kárání, odmítání a přehlížení či zavrhování dítěte. Jde i o případy, kdy je dítě svědkem závažných konfliktů, násilně izolováno, uráženo nebo podceňováno. V důsledku toho nejsou uspokojovány základní potřeby dítěte. Konečným výsledkem pak může být psychická deprivace. (Špeciánová, Š. Praha: Linde, 2003, s. 21)

- Zanedbávání

Zanedbávání je nejčastějším projevem syndromu CAN. Vyznačuje se nedostatečnou péčí a uspokojováním životních potřeb, způsobujícím závažné ohrožení vývoje dítěte. J. Dunovský (1995) charakterizuje zanedbávání jako všechny škodlivé formy ne-péče o dítě s nepříznivými důsledky pro jeho život a vývoj v oblasti tělesné, psychické, emoční i sociální. Vždy jde o poškozování osobnosti dítěte, v nejvážnějších případech o jeho zahubení.

- Sexuální zneužívání

Vágnerová (2004, s. 618) definuje sexuální zneužívání jako „*zneužití moci dospělého nad slabším a závislým dítětem, jeho využití k aktivitám, které jím nejsou plně pochopeny a akceptovány a jejichž cílem je vlastní sexuální uspokojení. Toto chování narušuje nejen obecně akceptovaná sociální pravidla, ale je i v rozporu s právní normou.*“ Sexuální zneužívání je možné rozdělit na kontaktní a nekontaktní. Během kontaktního zneužívání dochází k pohlavnímu kontaktu, který zahrnuje pohlavní styk, anální i orální sex a jakékoliv dotyky na intimních místech dítěte. Nekontaktní zneužívání zahrnuje účast dítěte při sexuálních aktivitách, kde nedochází k žádnému tělesnému kontaktu. Jedná se například o vystavení dítěte pornografickým videozáznamům, nucení ke sledování masturbace a svléknutí dítěte, sexuální návrhy a narážky.

1.2. Život a výchova dětí a dospívajících v dětském domově

Po roce 2002 začaly být rušeny dětské domovy internátního typu, které byly postupně transformovány na dětské domovy rodinného typu. Dle zákona 109/2002 Sb. byl snížen počet dětí umístěných na jedné rodinné skupině. V současné době je maximální počet v jedné skupině 8 dětí. Ve skupinách jsou umístěné děti různého věku a pohlaví a je upřednostňován pobyt sourozenců na jedné výchovné skupině, pokud tomu nebrání výchovné nebo kapacitní důvody. Každá rodinná skupina má svoji samostatnou bytovou jednotku. V některých dětských domovech v ČR jsou tyto bytové jednotky umístěné mimo hlavní budovu dětského domova např. na sídlišti v panelovém domě. Na rodinné skupině pracují kmenoví vychovatelé, kteří zajišťují komplexní péči o svěřené děti. V současné době si v dětských domovech většinou každá rodinná skupina hospodaří s přiděleným rozpočtem. Děti ve všech dětských domovech se alespoň částečně podílejí na chodu rodinné skupiny. Pomáhají vychovatelům s nákupem, vařením a dalšími potřebnými činnostmi. V některých dětských domovech byly zrušeny jídelny a kompletní zajištění stravy probíhá na jednotlivých rodinných skupinách, což sebou přináší řadu výhod. Přínosem tohoto systému je, že děti jsou denně zapojovány dle svých schopností a věku do přípravy pokrmů a tím jsou i postupně připravovány na samostatný život po odchodu z dětského domova. Každé dítě umístěné v zařízení dostává kapesné, jak i vyplývá ze zákona: „*Dětem a nezaopatřeným osobám, kterým se poskytuje plné přímé zaopatření, náleží kapesné.*“ (zákon č. 109/2002 Sb) Výše kapesného je určena dle věku dětí. V některých dětských domovech je zavedeným pravidlem, že děti si malou část kapesného spoří na předem určenou věc, kterou si přejí. Učí se tím hospodařit s penězi.

Všechny dětské domovy vypracovávají Individuální plán rozvoje dětí, Tuto povinnost jim ukládá zákon č. 109/2002 Sb.. Po příchodu dítěte do zařízení vypracovává kmenový vychovatel plán rozvoje dítěte na základě dostupných podkladů a pozorování dítěte. Plán čerpá údaje ze spisu dítěte a jeho podoba je přesně dána. Plán je platný po dobu jednoho roku, během kterého je opakovaně kontrolováno jeho plnění a dodržování. Na konci tohoto období je plán hodnocen a aktualizován podle aktuálních individuálních potřeb daného dítěte.

V systému dětských domovů rodinného typu spatřuji výhodu v tom, že se tento model snaží co nejvíce přiblížit běžnému fungování v rodině. Děti jsou vedeny k větší samostatnosti a jsou více připravovány na odchod z dětského domova. Většinou si děti mohou volit volnočasové kroužky mimo zařízení. Děti tak mají i mimo školu se setkávat s dětmi z běžných rodin a navazovat přátelství či vztahy mimo dětský domov.

Samostatnou kapitolou by mohl být odchod z dětského domova. Příprava na odchod z dětského domova je velmi stručně popsána v zákoně č. 109/2002 Sb. Tento zákon pouze uvádí, že ředitel zařízení je povinen umožnit dítěti, které má být ze zařízení z důvodu zletilosti, jednání se sociálním kurátorem a nejméně 6 měsíců před propuštěním dítěte ze zařízení informovat příslušný obecní úřad. Dále zákon uvádí, že mladý dospělý odcházející z dětského domova má nárok na jednorázový finanční příspěvek v maximální částce 15 000 Kč. Odchod z dětského domova do života je pro mladé dospělé velmi náročný. Mezi nejčastější problémy při jejich odchodu může patřit nedostatečná schopnost hospodařit s penězi. V dětském domově jsou děti zvyklé na určitý materiální standard, který si velmi často nemohou dovolit po odchodu z dětského domova. V současné době se snaží některé dětské domovy usnadnit mladým lidem odchod z dětského domova, např. několik dětských domovů v České republice má přímo v areálu nebo i mimo zařízení k dispozici cvičné nebo startovací byty.¹

---

¹ Jedná se například o DD Dolní Počernice, DD Radost, DD Olomouc, DD Hranice

2 Adolescence a specifika partnerských vztahů

Pojem adolescence vychází z latinského slovesa „adolescere“. Je možné ho volně přeložit jako dospívat, dorůstat, mohutnět. Někteří autoři oddělují období dospívání- pubescencí, která probíhá zhruba od 11 do 15 let a adolescencí, kde už se časové ohraničení různí.

Říčan diferencuje začátek adolescence takto: *„Vstup do adolescence je dán dobou, kdy mladý člověk zpravidla tělesně dozrává jako muž (o něco později) nebo jako žena (o něco dříve), a zároveň dobou, kdy zvolil učební nebo studijní obor a začíná se připravovat na určité povolání.“* (Říčan, 2004, s.). Dle Říčana není jednoznačný věk, kdy je adolescence ukončena. Je to však v době, kdy je ukončena profesní příprava a mladý člověk nastupuje do svého prvního zaměstnání.

Naopak Vágnerová (2012) celé období dospívání nazývá adolescencí. Rozlišuje ranou adolescenci, která probíhá ve věku od 11 do 15 let a pozdní adolescenci, kterou specifikuje jako věk od 15 do 20 let.

Dle Macka (2003) bývá adolescence především datována od 15 do 20 někdy až do 22 let.

Langmeier, Krečířová (2006) vymezují adolescenci zhruba od 15 do 22 let a dle nich je to doba, kdy je postupně dosahováno plné reprodukční zralosti. V této době se mění postavení jedince ve společnosti, jelikož dochází k přechodu ze základní školy na střední školu nebo střední odborné učiliště.

Důležité mezníky v adolescenci:

1. Adolescence je spojena s určitými sociálními mezníky. Začíná v době, kdy jedinec ukončí základní školu a začne se připravovat na určité povolání na střední škole či učilišti.
2. Pohlavní dozrávání, v tomto vývojovém období většinou dochází k prvnímu pohlavnímu styku.
3. Adolescence končí v období, kdy je ukončena profesní příprava a mladý člověk nastoupí do svého prvního zaměstnání, čímž se stává ekonomicky nezávislým. Finanční nezávislostí končí období adolescence. Nelze tedy jednoznačně říci, kdy adolescent přechází do období mladé dospělosti. Nejdříve se osamostatňují lidé v dělnických profesích a nejpozději lidé s vysokoškolským vzděláním (Vágnerová 2012).

Ve své diplomové práci se budu zaměřovat především na pozdní adolescenci od 15 do 22 let, jelikož v tomto věkovém rozmezí budou mít respondenti v empirické části.

2.1. Kognitivní, emoční, sociální a tělesné změny v adolescenci

2.1.1. Tělesné změny

Tělesné změny jsou typické spíše pro ranou adolescenci. Tělesná proměna je významným znakem dospívání. Chlapci i dívky pohlavně dozrávají. U chlapců je stále ještě výrazný růst do výšky. Ze sociálního hlediska je pro ně důležitý růst a rozvoj svalů. Jejich postava dostává postupně mužné proporce (Vágnerová 2012).

V pozdní adolescenci jsou již pohlavní orgány dospívajících zcela vyvinuté. A velmi často v tomto období dochází k prvnímu pohlavnímu styku.

Subjektivní význam tělesného vzhledu v době dospívání a adolescence vzrůstá. Tělesný vzhled je důležitým faktorem identity i v pozdní adolescenci. V tomto období již přibývá obvykle spokojenost s vlastním tělem. Zevnějšek se stává cílem a zároveň i prostředkem pro dosažení sociální akceptace. Adolescent upravuje svůj zevnějšek a oblečení se stává prostředkem k vyjádření jeho identity popřípadě jeho názorů, což se může projevat různými formami stylizace zevnějšku (Vágnerová 2012).

2.1.2. Kognitivní změny

„ Adolescent myslí rychleji, spolehlivěji, zkušeněji než pubescent, ale žádné zásadně nové myšlenkové operace si už nemůže osvojit, protože neexistují. “ (Říčan, 2004, s. 195) Dospívající je schopen pracovat s abstraktnějšími a obecnějšími pojmy. Má již rozvinuté logické myšlení. Umí již přemýšlet nad problémem systematicky a zvažuje různé možnosti jeho řešení. Dle Piageta se toto období nazývá stadiem formálních operací a svého vrcholu dosahuje kolem 15 let. Objevuje se také nový způsob morálního hodnocení sebe, ale i okolního světa. (Langmeier, Krejčířová, 2006)

Dospívající zároveň dokáže přemýšlet hypoteticky, například již uvažuje o budoucnosti. Tyto změny v uvažování ovlivní postoj k základním psychickým potřebám a jejich následné uspokojování.

2.1.3. Emoční změny

V průběhu adolescence se emoce dospívajících mění. V časně adolescenci se objevuje časté střídání nálad a zvýšená emoční labilita. V pozdějších fázích adolescence přibývá naopak vyšších citů např. mravní a estetické cítění. Zvláště důležitou roli v tomto období získávají city a emoce zaměřené na erotickou sféru života. (Macek 2003).

Nevyrovnanost citových reakcí na určité podněty a následné výkyvy v chování jsou dány nevybalancovanými hormony a tím i zvýšenou dráždivostí a stejně tak i nejasnou společenskou rolí. Dospívající nejsou už děti, ale stejně tak ještě nepatří mezi dospělé.

V adolescenci se objevuje výrazná touha po přijetí a opoře, která je spojená se zranitelností vůči kritice či odmítání. Nestabilita vlastního sebepojetí se může projevovat i přeceňováním svých schopností a navenek přehnanou sebedůvěrou. Dospívající mají tendenci hodnotit a negativně vnímat vlastní emoční reakce. Často zapojují vlastní morální uvažování a charakter když reagují na požadavky svého okolí nebo se o něčem rozhodují. V tomto věku si již uvědomují, že projev emocí ovlivňuje kvalitu i sdílení v mezilidských vztazích (Poláčková 2018).

2.1.4. Sociální změny

V období adolescence dochází k výrazným změnám v oblasti socializace a sociálních vztahů. Někdy se tomuto období říká druhé sociální narození, které je spojené se samostatným vstupem do společnosti. Na začátku adolescence prochází mladí lidé velkými životními změnami. Ukončí povinné základní vzdělávání a volí si své další profesní směřování. Volba budoucí profese je velmi důležitá, protože bude mít velký vliv na život a sociální postavení jedince (Vágnerová 2012). Adolescence zároveň končí s ukončením profesní přípravy a nástupem do zaměstnání.

Významnou roli v tomto období hraje vytvoření identity, která umožní postupné odpoutání od rodičů a zároveň umožní dosažení autonomie, která umožní samostatné emoční a později i ekonomické samostatné fungování jedince ve společnosti. Dříve byl ve vztahu k rodičům upřednostňován především psychoanalytický pohled, podle kterého v dospívání docházelo ke zvýšenému konfliktnímu období ve vztahu rodičů s dětmi. Dle psychoanalytiků se mezigenerační konflikt jevil jako nezbytný pro získání pocitu vlastní autonomie a pro citové odpoutání od rodičů. V současnosti se však ukazuje, že vztah mezi dospívajícím a jeho rodiči může být pozitivní a přitom se závislost na rodičích může snižovat. Rodičovská autorita však prochází proměnou, dochází k omezení její formálně dané nadřazenosti. Vztah mezi rodiči

a dospívajícími začíná být čím dál více vyrovnanější. Vztahy s rodiči v běžně fungujících rodinách bývají ke konci adolescence z velké části stabilizovány (Vágnerová 2012).

Sociálně-emoční vztahy s vrstevníky nabývají v dospívání a adolescenci na důležitosti a ovlivňují chování daného jedince. Pro mladého člověka je důležité přijetí vrstevníky. V tomto období získává skupinová identita na důležitosti. Dospívající se často stávají příslušníky určitých subkultur mládeže. Je pro ně jednodušší přijmout identitu určitého společenství než vytvářet identitu vlastní. Proto jsou v tomto období mladí lidé velmi ovlivnitelní svými vrstevníky (Thorová, 2015).

V období puberty vytvářejí dospívající převážně skupiny složené z jedinců stejného pohlaví. Tento jev se nazývá – skupinová izosexuální fáze. Již v dřívějších letech takové skupiny vznikaly, ale v období puberty jsou více organizované a bývají stabilnější. Děti ve skupině jsou spojovány jak společnými zájmy, tak i společným přáním být ve skupině, vzájemným obdivem. V adolescentním období se již objevuje spíše potřeba bližšího individuálního přátelství, kterou vztahy ve skupině neuspokojují tzv. individuální izosexuální fáze. Jedná se o úzký emoční vztah k blízkému příteli. V tomto vztahu se přátelé navzájem svěřují se svými pocity a problémy, Přátelství vznikající v tomto období přetrvávají dlouho (Langmeier, Krejčířová 2006).

2.2. Partnerské vztahy adolescentů

Již v období puberty se objevují první známky navazování intimních vztahů mezi dospívajícími. Nejprve se jedná především o platonický vztah a zamilování a zvědavost vůči opačnému pohlaví. Doba, kdy začíná mít dospívající zájem o druhé pohlaví, mívá jinou podobu u dívek než u chlapců. Zájem vzniká vzhledem k dřívějšímu emočnímu zrání nejprve u dívek. Dle Janošové, (2008) tělesná vyspělost dívek působí na chlapce v tomto období přitažlivě a svou zvědavost dávají najevo pošťuchováním, které má prvky erotického obtěžování (osahávání, nahlížení za výstřih dívky). Dívky zprvu svou náklonnost sdílejí ke starším chlapcům. V posledních letech se schůzky chlapců a dívek začínají objevovat již ve středním školním věku tedy v posledních dvou ročnících základní školy, ale v tuto dobu se jedná spíše o schůzky platonického charakteru. Tyto vztahy bývají nestabilní.

V adolescenci a s příchodem na střední školu či učiliště už se začíná jednat o vztahy, které nabývají stabilnějšího charakteru. Dle Vágnerové (2012) v pozdní adolescenci tedy ve věku od 15 do 20 let prochází partnerské vztahy několika fázemi:

- Fáze zamilovanosti je stavem, kdy má zamilovaný člověk výraznou potřebu blízkého kontaktu s druhým jedincem, který bývá velmi často idealizován. Tento stav doprovází pocity euforie a vzrušení, které různě kolísá. Tato fáze je stavem především jednotlivce a jeho osobních citových prožitků, které jsou cíleny na druhou osobu. Zamilovaní lidé zaměřují všechny své city jen na milovanou osobu a ostatní vztahy na nějakou dobu ustupují do pozadí. Emoce převládají nad rozumem a zamilovaný člověk se těžko soustředí na jiné myšlenky (Novák Hargašová, 2007). „*Jevu zamilovanosti se u nás věnoval J Cibulec, který charakterizoval tři fáze vzplanutí, rozkoš a doznívání. Nejdříve bouřlivé emoce, potom nekritický obdiv a nakonec přehodnocení – buď rozchod nebo formování trvalejšího vztahu.*“ (Novák, Hargašová, 2007, s. 54) K navázání skutečného vztahu však nemusí dojít a tato fáze může zůstat pouze platonická. Dle Říčana (2004) bývá první zamilování náhlé a čistě platonické.
- Fáze navázání vztahu může mít různé podoby. V některých případech může jít spíše o vyjádření potřeby zkusit si něco jiného a nového. Jindy tato fáze má již formu romantické lásky. Schůzky často probíhají nespěle a dospívající je tráví dlouhým povídáním a různorodým trávením volného času. Dle Macka (2003) v pozdější fázi adolescence v důsledku identifikace se svou pohlavní rolí partnerské schůzky začínají být směřovány k sdílení vzájemných pocitů, důvěrnějšímu vztahu jakožto i intimnějšího fyzického kontaktu.

Navazování partnerských vztahů a stejně tak i jejich doba trvání je velmi individuální. Ale Macek (2003) a Vágnerová (2012) se shodují, že vztahy dospívajících mají spíše krátkodobější charakter a jde spíše o experimentování, proto tyto vztahy vydrží pouze určitou dobu, kdy trvá pocit zamilovanosti a výjimečnosti a poté se většinou rozpadají, protože neunesou tlak reality a stereotypu.

Lidé si v období adolescence ve velké většině objekt svého zájmu idealizují a přenáší na něj celý obsah svého ideálu, což lze praktikovat pouze po určitou omezenou dobu (fáze zamilovanosti). Poté většinou pomine počáteční euforie a dospívající začne shledávat na svém partnerovi nedostatky a chyby. Cítí se zklamaný a v tomto okamžiku se mnohdy stahuje do náruče rodiny, což je však možné pouze pokud je v primární rodině bezpečný prostor pro dospívajícího. Pokud primární rodina neposkytuje bezpečný prostor a dospívající nemá kolem sebe spolehlivé přátele, často v touze po jakékoliv emotivní odezvě se pouští z jednoho

vztahu do druhého s nadějí, že snad časem najde někoho, s kým bude moci zažít pocit hluboké sounáležitosti (Jedlička 2017).

V roce 2011 byl zveřejněn výzkum pocházející z University Ankara, jehož autorkou byla Müdriye Yıldız Bıçakç's. Výzkum byl zaměřen na sociální adaptaci a přátelské vztahy u adolescentů žijících v rodině a dále adolescentů žijících v dětském domově. Jeho cílem bylo zkoumat vztahy adolescentů žijících v rodině a mimo rodinu a zjistit, zda existují rozdíly v sociální adaptaci a vztahy s přáteli mezi těmito dvěma skupinami. Této studii se účastnilo 136 adolescentů ve věku 13-17 let - 68 pocházelo z dětského domova a 68 žilo v rodině.

Výzkum prokázal, že mezi adolescenty žijícími v rodině a adolescenty žijícími v dětských domovech jsou podstatné rozdíly v sociální adaptaci a v udržování a v navazování přátelských vztahů. Dospívající, kteří žili v rodině, měli ve studii vyšší skóre v oblasti sociální adaptace i v přátelských vztazích. U dospívajících, jež žijí v dětských domovech byl prokázán významný rozdíl v sociální adaptaci a následně i v přátelských vztazích. U této skupiny respondentů hraje roli nedostatek sebevědomí a plachost. Mají problém s navazováním vztahů s přáteli a jejich vztahy jsou oproti adolescentům z rodinného prostředí krátkodobější. (Müdriye Yıldız Bıçakç's, 2011)

Tématu partnerských vztahů v dětských domovech se věnuje ve své bakalářské práci i Michaela Bejlová. V rámci kvalitativního šetření, kde zvolila metodu polostrukturovaných rozhovorů, porovnávala pohled a zkušenosti s partnerskými vztahy u adolescentů žijících v dětském domově a adolescentů z rodinného prostředí. Výzkumu se účastnilo 8 respondentů z prostředí dětského domova a 8 respondentů žijících v rodině. Všichni respondenti byli ve věku od 16 do 22 let a ve stejné míře byli zastoupeni chlapci a dívky. V rámci kvalitativního šetření autorka práce došla k následujícím závěrům. Nejvýznamnější rozdíly v rozhovorech se mezi těmito dvěma skupinami objevovaly v otázkách důležitosti tolerance a respektu mezi partnery. Participant z rodinného prostředí tyto hodnoty zmiňovali vícekrát oproti participantům z dětských domovů, u kterých tyto hodnoty byly uvedeny pouze v jednom případě. Dalším zajímavým zjištěním v autorčině výzkumu byl rozdíl v odpovědích u otázky, zda mají respondenti, kteří byli v době šetření v partnerském vztahu trvajícím delší dobu než tři měsíce, důvěru v partnera od začátku jejich vztahu. Všichni respondenti z rodin se shodli, že mají důvěru v partnera od počátku jejich vztahu, naproti tomu účastníci výzkumu z dětského domova důvěru v partnera měli pouze v polovině případů. Podstatný rozdíl mezi respondenty se objevil v otázce pozitivních zkušeností v partnerských vztazích u jejich rodičů. Adolescenti z dětských domovů neuváděli téměř žádné pozitivní zkušenosti v těchto vztazích, naopak

v podstatě si nevybavili žádné pozitivní vzpomínky. V závěru rozhovoru s těmito participanty výzkumu se autorka práce tázala na rodinné vzory z dětského domova. Získala odpověď v polovině případů, kdy účastníci výzkumu jako vzor udávali své vychovatele. Jeden respondent uvedl vzor manželů, kteří oba pracovali v dětském domově a kde mohl vidět, jak probíhá plnohodnotný kvalitní partnerský vztah. (Bejlová, 2018)

V období adolescence nabývá sexualita jedince na významu a v jejím pozdějším období bývá i důležitou součástí partnerského života. Samotnému pohlavnímu styku obvykle předchází fáze experimentování. Jedná se například o autoerotiku, která zahrnuje masturbaci či jinou příjemnou intimní činnost s vlastním tělem. Dle Vágnerové (2012) může být dalším přechodným obdobím v oblasti sexuality adolescentů, experimentace na homoerotické úrovni. Tuto formu experimentu lze chápat jako transformaci autoerotiky, která se zaměřuje na podobný vnější objekt. Vyskytuje se však spíše výjimečně.

Další rozvíjení erotických zkušeností a kontaktů má několik fází, které začínají od držení za ruku, líbání přes petting až po samotný první pohlavní styk. *V ČR první schůzky a polibky podle statistiky u mužů a žen začínají okolo 15 roku věku Petting je udáván kolem 17. roku. Skutečné partnerské vztahy navazují muži i ženy kolem 18 roku, což se shoduje s průměrným věkem první soulože.*“ (Koliba, Weiss, Němec, Dibonová, 2019, s. 160)

V některých případech prvnímu pohlavnímu styku nepředchází partnerský vztah, ale jedná se o náhodný a jednorázový kontakt. Dle Weisse a Zvěřiny (2001) se jednalo až o 30 % mužů a 12 % žen.

3 Rizikové faktory ovlivňující partnerské vztahy adolescentů v dětských domovech

Děti přicházející do dětského domova mají za sebou většinou různé traumatické zážitky z rodinného prostředí, které si sebou nesou celé dětství. Stejně tak i pobyt v ústavním zařízení může být pro ně traumatizující. V této kapitole se změřím na rizikové faktory ovlivňující adolescenty v partnerských vztazích.

3.1. Porucha attachmentu

Dítě je po narození a v dětství závislé na péči rodičů nebo jiné pečující osoby, ke které si vytváří citové pouto, tedy attachment. Tato vazba se vytváří automaticky i při nevhodné péči o dítě. „Attachment je vrozený vývojový a motivační systém, který lze přirovnat k žízni a touze

po vodě – vytváří vnitřní instinktivní motivaci k vyhledání blízkosti matky jako zdroje zázemí a bezpečí.“.(Winnette, 2018, s. 8) Dle Mcload (2007) je tento systém vrozený a je aktivován matkou nebo jinou hlavní osobou pečující o dítě. Vyvíjí se dle reakcí rodiče na dítě a jeho potřeby. Tyto primární zkušenosti dítě ukládá do tzv. procedurální paměti a postupně vytváří způsob chování, který závisí na chování pečující osoby a zda se dítě v tomto prostředí cítí bezpečně. Attachmentový systém je tedy vrozený, zatímco styl attachmentu je naučené chování a prožívání.

Styl attachmentu u dítěte můžeme rozdělit na jistý, kdy se dítě cítí v bezpečí. Dále nejistý a úzkostný či rozporuplný, který navazuje na rozporuplné chování matky. Matka, která je méně napojená, angažovaná nebo hostilní vytváří v dítěti vyhýbavý styl attachmentu. Pokud se matka projevuje depresivně nebo vyděšeně a toto chování přenáší výrazně na dítě, tak styl citové vazby a chování dítěte bude dezorientovaný nebo dezorganizovaný.

- Jistý typ citové vazby – dítě s tímto typem chování vnímá pečující osobu jako jistou základnu, kde se cítí bezpečně a kam se může vrátet. Tělesný kontakt s ní je pro dítě příjemný a často ho vyhledává. Pokud se primární pečující osoba vzdálí, tak dítě bývá neklidné a ve stresu. Ve chvíli, kdy se matka či jiná hlavní pečující osoba vrátí, tak je radostné a vítá jí s potřebou tělesného kontaktu. V dospělosti jsou tyto lidé odolní vůči stresu a dobře zvládají regulovat své prožívání. (Lečbych, Pospíšilíková, 2012)
- Úzkostný typ vazby – tato citová vazba je charakteristická vyšší závislostí a úzkostností k pečující osobě. Dítě, pokud matka není v dosahu, je nešťastné, ale po jejím návratu reaguje zlostně. Dítě se projevuje ambivalentně. Vnímá křivdu, že ho matka opustila a jakoby nevědomky trestá svou matku zlostí. Matka reaguje méně citlivě a empaticky na dětský pláč, ale přijímá fyzický kontakt se svým dítětem. Její chování je více emočně labilní než u matky či pečující osoby s bezpečnou vazbou k dítěti (Lečbych, Pospíšilíková, 2012).
- Vyhýbavý typ vazby – dítě se chová poměrně sebevědomě a nezávisle, snadno navazuje kontakt s jinými lidmi. V situaci, kdy matka odejde, tak po ní teskní, ale dá se snadno uklidnit. Po návratu matky jí dítě zaregistruje, ale chová se odtažitě a pokračuje ve hře, občas má tendenci reagovat agresivně. Toto chování dítěte způsobuje postoj rodičů, kteří nejsou citově přítomní a málo vnímají své dítě. Jednají vůči němu odmítavě někdy i s odporem. Dítě postupně přestává vyhledávat kontakt s nimi (Vrtbovská, 2010).

- Dezorganizovaný typ vazby – často se u dětí s touto vazbou objevují nezvyklé a protichůdné způsoby chování. Pohyby a projevy v neverbální komunikaci jsou často nepřiměřené situaci a mohou být stereotypní. Dítě může projevovat otevřeně strach vůči pečující osobě. Tento typ chování se často objevuje u dětí se syndromem CAN. Může se také objevit u dětí, které jsou v zařízeních ústavní výchovy, především tam, kde se často střídají vychovatelé (Štefánková, 2005).
- Žádný attachment – u dětí, které procházejí ústavním zařízením od raného dětství a kde docházelo k častému střídání pečujících osob je riziko, že si nevytvoří žádnou citovou vazbu anebo pouze nahodilé a krátkodobé pouto k dostupnému zdroji bezpečí. Takové dítě se později jeví jako citově plaché, může se u něj objevit disharmonický vývoj osobnosti. Často má nedostatečně vyvinutou emoční inteligenci (Vrtbovská, 2010).
- Reaktivní attachment – jedná se o vážné narušení citového pouta, které vzniká jako následek dlouhodobého narušení rozvoje citového pouta mezi dítětem a jeho matkou či jinou pečující osobou. Vzniká do pátého roku života dítěte a jeho výskyt je u dětí méně častý. Mezi jeho projevy patří rychlé navozování vztahů, které však mají krátkodobý charakter. Dále se projevuje neadekvátními reakcemi na sociální interakce. Reaktivní attachment vzniká jako důsledek závažného zanedbávání, zneužívání, týrání nebo dlouhou separací od matky. (Vrtbovská, 2010)

U dětí, které si nevytvořily bezpečnou citovou vazbu s pečující osobou, většinou matkou, se často objevuje neschopnost navozovat citové vztahy. V adolescenci i dospělém věku se u těchto jedinců objevují problémy v přátelských i intimních vztazích. U jedinců s vytvořenou nejistou citovou vazbou se objevuje tendence k častému střídání partnerů.

3.2. Psychická deprivace

Citová deprivace bývá definována jako nedostatečně uspokojená potřeba dotyku, jistoty, bezpečí a lásky. Oproti tomu psychická deprivace je v odborné literatuře označována jako duševní stav, který vzniká následkem tíživých životních situací a probíhá v dlouhodobém časovém horizontu, kde jedinci není dána možnost dostatečně uspokojovat jeho základní psychické potřeby. Psychická deprivace bývá velmi častým jevem objevujícím se u dětí umístěných v zařízení ústavní výchovy, neboť ústavní prostředí ne vždy umožňuje uspokojování základních psychických potřeb (Novotný, 2011)

Dle Matějčka (Matějček, 2008) jsou uváděny 4 základní psychické potřeby:

- Potřeba naplňování mezilidských vztahů (zaměstnání, škola, zájmové aktivity, získání určité sociální identity).
- Potřeba určitého množství, druhů a proměnlivosti podnětů.
- Potřeba společenského uplatnění (potřeba otevřené budoucnosti). Naplnění této potřeby dává lidskému životu potřebu udržování životní aktivity.
- Potřeba základních podmínek pro plnohodnotné prožívání života, což zahrnuje potřebu stálosti a bezpečí.

„Deprivační zkušenost nepříznivě ovlivňuje vývoj osobnosti citově strádajícího dítěte a projevuje se změnami v jeho prožívání, uvažování a chování.“ (Vágnerová, 2008, s. 598) Následky citové deprivace mohou ovlivňovat každého jedince rozdílným způsobem, který je podmíněn jeho genetickou výbavou, předchozími zkušenostmi a možností získání náhradního zdroje citové podpory.

Deprivační zkušenost u dítěte má vliv na jeho citové prožívání. U dětí s touto zkušeností se mnohdy objevuje emočně plochost, nedůvěra v sebe i své okolí, v některých případech až hostilní postoj ke svému okolí. V některých případech tyto projevy chování přerostou až v agresi. Osoby poznamenané psychickou deprivací se vyznačují nízkou frustrační tolerancí a také se špatně orientují ve svých pocitech a emocích.

V podmínkách nevhodné rodinné výchovy a následného začlenění dítěte do ústavního zařízení dochází také k narušení socializace, přičemž je možné, že se *„prožitek emočního strádání se projeví změnou v hierarchii hodnot.“* (Vágnerová, 2008, s. 599) Také určitá sociální uzavřenost ústavního prostředí a limitovaný kontakt s vnějším světem může přinášet problémy s pozdějším začleněním do společnosti (Novák, 2011).

Socializace: *„Prožitek emočního strádání se projeví změnou v hierarchii hodnot.“* (Vágnerová, 2008, s. 599) Nedostatek citového uspokojení v oblasti prožívání mění postoj k žebříčku hodnot a k morálním měřítkům společnosti, na které má vliv negativní zkušenost v primární rodině, která vyznávala jiné hodnoty než většinová společnost. Jedinec poznamenaný deprivační zkušeností mívá také odlišný přístup k standardním sociálním rolím. Z předchozích řádků vyplývá, že lidé, kteří byli v dětství poznamenaní citovou deprivací, mohou mít v dospělosti problémy ve všech důležitých oblastech života, což dokládá Matějček ve svém výzkumu z let 1995 až 1996. Výzkum byl zaměřen na průběh života v dospělosti u jedinců, kteří žili od 3 do 15 let v zařízení ústavní výchovy. (Matějček, 2005)

Z výsledků vyplynulo, že tito lidé dosahují nižší úrovně vzdělání než jakého by mohli dosáhnout vzhledem ke svým vrozeným dispozicím. Objevovaly se také ve větší míře problémy s rozvíjením a následným udržením trvalejších partnerských vztahů. Jedinci poznamenaní pobytem v zařízení ústavní výchovy častěji střídají a volí si nevhodné partnery pro život. Objevuje se u nich častější rozvodovost a obtížněji mohou zvládat roli rodiče, jelikož jim chybí předchozí pozitivní emoční a sociální zkušenost. „*Lidé, kteří byli postiženi psychickou deprivací v dětství, často vyrostou v osobnosti zvláště ochuzené v citové oblasti, takže nejsou dobře schopni lásku dávat ani přijímat. Platí to o lásce milenecké, manželské, ale také o lásce k dětem.*“ (Matějček, 2003, s. 26) Následky psychické deprivace jsou velmi individuální a nedají se zobecňovat. Záleží na délce trvání psychické deprivace, na míře pozdějšího uspokojování potřeb a osobnosti jedince (Langmeier & Matějček, 1974).

3.3. Mezigenerační přenos v partnerských vztazích

Dle psychoanalytické teorie je volba partnera v dospělosti ovlivněna vztahy v dětství s rodiči a rodinnými vzory, zejména vzorem rodiče opačného pohlaví. Podle Freuda má souvislost mezigenerační přenos s tzv. Oidipovským komplexem. Muž si vybírá partnerku na základě povahových chování, rysů a někdy i vzhledu své matky. Matka chlapce je pro něj prvním objektem lásky, a to již v době, kdy o něj pečuje a kojí ho (Freud 2007). U dívek v době, kdy se u nich vytváří oidipovský komplex, se objektem lásky postupně stává jejich otec (Freud 2000). V dospívání a v dospělosti si tedy v důsledku tohoto komplexu vybírá partnera podle vzoru vlastností otce (Freud 1996). Podle otcovského vzoru si žena a podle matčina vzoru muž volí partnera, pokud zůstali v oidipovském komplexu. Partnerské vztahy dle Freuda (1997) ovlivňuje také narození prvního dítěte, kdy se žena identifikuje s vlastní matkou a pokud vztah rodičů nebyl idylický, má žena tendenci vztah rodičů opakovat. V minulosti byla provedena celá řada výzkumů přenosu dle psychoanalytické teorie, výsledky však nebyly jednoznačné (Jedlička 2001).

Dle Vágnerové (2008) si lidé vybírají partnera s určitými projevy chování podle zkušeností se vztahem svých rodičů. Jedinec si do svých vztahů mnohdy přenáší způsoby chování, které byly obvyklé v jeho nukleární rodině. Partnerský vztah rodičů bývá pro děti vzorem, jak má takový vztah vypadat (Venglářová 2008). Pokud je jedinec v dětství vystaven narušenému partnerskému vztahu mezi rodiči, jeho důvěra v partnerské vztahy bývá také narušená (Leman, 2000).

Z hlediska mezigeneračního přenosu partnerských vztahů je také důležitý výzkumný poznatek, že vazba, kterou dítě naváže s klíčovou osobou, je modelovou vazbou, podle které bude dítě navazovat vztahy s dalšími osobami a obecně se svým okolím do budoucna (Dydňanská, 2007). Např. jedinci s nejistou citovou vazbou volí za partnera osobu, která je nositelem destruktivních vzorců chování, které se objevovaly u jeho matky a otce. Podvědomě tedy hledají partnera, jehož chování bude konzistentní s jejich zkušenostmi, resp. s jejich v dětství vytvořenými vnitřními vztahovými modely (Hare, Miga & Allen, 2009).

Různé studie výběru partnerů se dále shodují v tom, že člověk má tendenci vybírat si své partnery pod vlivem rodičů i pokud jde o etnickou skupinu. V České republice se tímto výzkumem zabýval Jedlička (1984). Cílem jeho výzkumu bylo zjistit, zda si lidé vybírají svého partnera z etnické skupiny matky či otce. Výsledkem výzkumu bylo zjištění, že vliv matky na výběr partnera byl vyšší, než vliv otce. Vliv otce je silnější u dcer a vliv matky je silnější u synů, než u dívek. Ovšem děti, které vyrůstaly pouze s rodičem stejného pohlaví a nemají správně vytvořený vzor rodiče opačného pohlaví, si v dospělosti partnera nevolí podle těchto vzorců (Jedlička, 2001).

Většina teorií se tedy shodují, že původní rodina jedinců má vliv na to, jaké partnerské vztahy v dospívání a dospělosti budou mít.

4 Příprava na partnerský vztah v prostředí dětského domova

Dospívající žijící v dětském domově bývají připravováni na partnerský vztah různorodým způsobem. Z mé zkušenosti, kdy jsem pracovala v dětském domově jako vychovatelka a účastnila jsem se setkání mezi jednotlivými dětskými domovy, jsem upozorovala, že záleží především na vedení dětského domova, jakým způsobem přistupuje k této otázce. V průběhu času jsem byla zaměstnána ve dvou různých dětských domovech. Jeden byl soukromý a druhý státní. Přístup k tomuto tématu byl však podobný. Ředitelé obou těchto zařízení nechávali probírání tohoto tématu na vychovatelích, kteří by měli mít ke svěřeným dětem nejbližší vztah. Každé dítě či dospívající měl v dětském domově svého klíčového vychovatele, který mu byl vytipován ředitelem či vedoucím pedagogem. Některé dětské domovy mají sexuální výchovu a přípravu na partnerský vztah zaznamenanou v rámci školního vzdělávacího programu. Například dětský domov Polička má v rámci ŠVP v časovém plánu vzdělávání dle věku dětí samostatný odstavec, zabývající se rodinnou a sexuální výchovou. Zde jsou popsána jednotlivá klíčová témata s ohledem na věk dětí. Pro věkovou skupinu 15-18 let uvádí ŠVP následující okruhy: výběr partnera, manželství, plánované rodičovství, těhotenství, homosexualita a promiskuita (DD Polička, 2023). Není však uvedeno, jakým způsobem jsou témata s dětmi probírána. V podstatě identický výchovně vzdělávací plán s podobnými tématy zaměřenými na partnerské vztahy se objevuje i v dalších dětských domovech například v dětském domově v Mariánských lázních a Aši

Ve ŠVP Dětského domova Dolní Počernice – Lépe připraven do života je popsáno, že děti se účastní takzvaných workshopů, kde je součástí osnovy téma: láska není jen sex. *„Láska není pouze sex a vztahová problematika (postojová složka by měla být součástí cíleně osobnostního výcviku), pro děti od 12. let, zaměřeno na vztahy ke všem věkovým hranicím, zaměřeno na fungování rodiny i na sexuální výchovu.“* (DD dolní Počernice, 2023)

Některé dětské domovy spolupracují s neziskovými organizacemi, které s dětmi dále pracují na různých tématech včetně těch, které se dotýkají partnerských vztahů.

4.1. Neziskové organizace spolupracující s dětskými domovy

Letní dům, z.ú.

Letní dům poskytuje podporu a pomoc ohroženým rodinám, pěstounům a dětem, které žijí v zařízeních ústavní výchovy.

Pro děti v ústavní péči nabízí tato organizace několik programů. Pro přípravu na partnerský vztah považují za důležité především sociálně terapeutické pobyty a pobyty na tréninkovém bytě.

- Sociálně terapeutické pobyty

Sociálně-terapeutické pobyty probíhají celoročně formou prodloužených víkendů. Tato služba je určena dětem a dospívajícím od 7 do 16 let. Zapojit se mohou také dospívající do 18 let, kteří vykonávají pomocné práce a za přítomnosti sociálního pracovníka mohou rozvíjet své dovednosti. Pobyty jsou zaměřené na zážitkové, sociálně-terapeutické a tvořivé aktivity. Tyto činnosti pomáhají účastníkům bezpečně zpracovávat témata spojená se svým životním příběhem. V rámci terapeutické práce děti navazují vztahy se svými vrstevníky, kde mají možnost se cítit respektované a přijímané.

Domnívám se, že tyto pobyty mohou být pro děti a dospívající opravdu přínosné. Mají možnost bezpečně zpracovávat svůj životní příběh a učí se respektu a porozumění vůči druhým. Což je důležité pro budoucí navazování a budování partnerských vztahů.

- Tréninkový byt

Pobyty v tréninkovém bytě jsou určeny pro dospívající dlouhodobě žijící v dětských domovech. Minimální věková hranice pro tento program je 15 let, ale dle informací uvedených na webových stránkách této organizace je ideální, když je klient ve 2 až 3 ročníku střední školy či učiliště. Pobyty v tréninkovém bytě probíhají formou dvou cyklů (letního a zimního), přičemž v každém cyklu je zahrnuto pět víkendových pobytů. Víkendová setkání jsou určena pro 6 mladistvých a 2 sociální pracovníky. Každý pobyt v tréninkovém bytě má jiné téma a zaměření. Jedná se především o tyto okruhy – bydlení, práce, finance, vztahy a zdravý životní styl. Dospívající mají zde možnost si vše aktivně vyzkoušet a aktivně se podílet na programu v bezpečném a otevřeném prostoru. (Letní dům 2023)

Nadační fond Veroniky Kašákové

Tato organizace založená Veronikou Kašákovou je zaměřená především na přípravu dětí na odchod z dětského domova. Nadační fond Veroniky Kašákové (dále jen NFVK) má několik programů pro mladistvé. Ráda bych zde zmínila program, který může mít pozitivní vliv na budování partnerských vztahů u mladistvých dětí.

- **RESTART**

Vizí tohoto programu je, aby mladý člověk žijící v dětském domově, ještě před svým odchodem z tohoto zařízení navázal kvalitní a individuální vztah založený na důvěře s průvodcem, který bude pokračovat i po opuštění dětského domova. Průvodce je plnoletý, psychicky způsobilý (při vstupu do projektu prošel psychologickým vyšetřením o psychické způsobilosti.) a má pedagogické vzdělání či vzdělání zaměřené na sociální práci. Podmínkou pro průvodce je praxe v oboru. Cílem tohoto projektu je sestavit s dospívajícími dětmi individuální plán a nastavit si cíle (dokončené vzdělání, výběr vhodného zaměstnání, finanční stabilizace, kvalitní vztahy. Setkání průvodce a mladistvého probíhají 2x měsíčně s možností telefonické konzultace i mimo domluvené setkání. Na setkání společně pracují na plnění individuálního plánu a řeší aktuální témata dle potřeby partáka (mladistvý v projektu). (NFVK, 2023)

Přínos tohoto projektu spatřuji v tom, že dospívající zažije bezpečný, přátelský a dlouhodobý vztah, kde má možnost s průvodcem řešit i své partnerské vztahy a případné problémy v nich.

Mimo domov, o.s.

Jedná se neziskovou organizaci, která byla založená v roce 2008 a je zaměřená na práci s dětmi z dětských domovů. Jedním z jejích hlavních programů jsou výjezdy do dětských domovů.

- **Výjezdy do dětských domovů**

Cílem těchto výjezdů je příprava na samostatný život. A to budováním zdravého sebevědomí a rozvoje jejich schopností. Lektoři pomáhají interaktivní formou vyznat se ve vztazích, pomáhají dospívajícím vytvořit si zdravé sebevědomí. Formou workshopů se pracovníci této organizace děti připravují na to, co je čeká po odchodu z dětského domova. (Mimo domov, 2023)

5 Příprava na partnerský vztah ve školním prostředí

Mimo prostředí dětského domova a vlivu biologické rodiny má na dítě a dospívající významný vliv školní prostředí.

Sexuální výchova, výchova k partnerství a manželství - historie

Sexuální výchova prošla dlouhým historickým vývojem. Výchova k zodpovědnému rodičovství a partnerství nabývala na významu v 60. a 70. letech. Do rodinné výchovy v 80. letech, která se stala podstatnou složkou vzdělávání a všeobecné výchovy, se postupně začlenila i sexuální výchova. Definice z roku 1998, kterou můžeme nalézt v novějším vydání pedagogického slovníku zní: „Sexuální výchova – též pohlavní výchova. Výchova směřující k získání návyků, dovedností, znalostí, hodnot, norem a postojů v oblasti fyzických vztahů mezi mužem a ženou.“ (Průcha, Walterová, Mareš, 1998, s. 220, Janiš, 2008).

Škola v rámci sexuální a partnerské výchovy působí na všechny děti i dospívající dlouhodobě, institucionálně a odborně. Výchova k partnerství je součástí několika předmětů. V rámci školy je sexualita pojímána v širších souvislostech. Sexualita a sexuální chování je probíráno komplexně, tedy jako součást kultury a mezilidských vztahů.

Rámcový vzdělávací program

Rámcový vzdělávací program (RVP) představuje obecně závazný text pro vytváření školních vzdělávacích programů škol ve všech stupních i typech vzdělání. Do vzdělávání v České republice byl zaveden v roce 2004 zákonem č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. (doplnit zdroj) Rámcově vzdělávací program zahrnuje klíčové kompetence a jejich praktické využití v praktickém životě. Klíčové kompetence definují očekávanou úroveň vzdělání, která je stanovena pro všechny absolventy jednotlivých typů vzdělávání.

Výchova k partnerství a sexuální výchova na základních školách.

Na základě rámcově vzdělávacího programu pro základní školy se výchova k partnerství objevuje v rámci několika předmětů, především na druhém stupni. V rámci RVP ji najdeme i v rámci klíčových kompetencí, a to konkrétně v personální, sociální a občanské kompetenci. Zde je popsáno, že se žák v průběhu základní školy učí úctě a ohleduplnosti v komunikaci a vztahu s vrstevníky a tím přispívá k upevňování dobrých mezilidských vztahů. Absolvent základní školy umí efektivně spolupracovat s druhými a oceňovat jejich zkušenosti. Respektuje různé názory a dokáže projevit empatii vůči ostatním lidem.

V rámci vyučovacích předmětů se žáci připravují na partnerské vztahy především v předmětu Výchova ke zdraví a Občanská výchova a v rámci sexuální výchovy se objevuje i v biologii. (RVP 2022)

Výchova ke zdraví

Žáci v rámci tohoto předmětu poznávají sami sebe jako bytost, jež má své fyziologické a biologické potřeby. Učí se o vývoji člověka a mezilidských vztahů, vhodné hygieně atd. Děti také v rámci tohoto předmětu probírají lidské tělo a jak pečovat o své zdraví, partnerství, základy sexuální výchovy a rodičovství. (Fifková, 2009)

Výchova k partnerství a sexuální výchova na středních školách

V rámci RVP pro střední odborné vzdělávání a témat k výuce sexuální výchovy si jsou velmi podobná. Programy jednotlivých oborů se shodují např. v tom, že se snaží žáky rozvíjet v oblastech souvisejících s péčí o tělesné i psychické zdraví. Do těchto oblastí je zahrnuto udržování dobrých mezilidských vztahů. V jednotlivých školních vzdělávacích programech (ŠVP) se objevují i cíle vést studenty k odpovědnému přístupu k sexu. V rámci RVP pro střední školy jsou zahrnuta témata jako manželství, domácí násilí či péče o děti, postavení mužů a žen v rodině i ve společnosti. Mezi hlavní okruhy v rámci průřezového tématu Občan v demokratické společnosti patří řešení konfliktů, komunikace, etika, svoboda projevu, tolerance a občanská odpovědnost.

Česká středoškolská unie (dále ČSU) v roce 2020 provedla výzkum situace týkající se sexuální výchovy na středních školách v České republice. Výzkum byl proveden formou dotazníkového šetření a jeho cílem bylo shrnout poznatky získané přímo od žáků a absolventů středních škol. Výzkumu se zúčastnilo 2283 respondentů. Průzkum ukázal, že nejvíce se sexuální výchova na středních školách věnuje tématům AIDS, jiným pohlavně přenosným chorobám, kybernásilí a metody antikoncepce. V dotazníku také přibližně každý třetí dotazovaný uvedl, že ve škole nikdy nedostal informace o domácím násilí. Každý druhý dotazovaný uvedl, že se výuka nikdy nezabývala sexuální orientací či online médii (např. problematikou pornografie, a tři ze čtyř respondentů uvedli, že se ve škole nikde nebavili o konsentu, (souhlasu) v partnerském a sexuálním životě. Výsledky dotazníku ale ukázaly, že někteří středoškoláci či absolventi středních škol se těmito tématy nezabývali ve škole vůbec (sexuální výchova na středních školách (ČSU 2020).

6 Shrnutí teoretické části

Závěrem teoretické části bych jí ráda ve stručnosti shrnula a stanovila nejvýznamnější poznatky. První kapitola práce je zaměřená na vymezení systému ústavní výchovy v České republice a na charakteristiku jednotlivých typů zařízení. Zvláštní pozornost je věnovaná dětským domovům. Jsou zde popsány důvody pro umístění do dětského domova. Do této části práce jsem včlenila podkapitulu Život a výchova dětí a dospívajících v dětském domově, kde jsem čerpala především ze své praxe na pozici vychovatelky v tomto typu zařízení.

Druhá kapitola je zaměřena na vymezení pojmu adolescence. Popsala jsem tělesné, kognitivní, emoční a sociální změny, které u mladých lidí v tomto vývojovém období probíhají. Zvláštní pozornost jsem věnovala partnerským vztahům. Definovala jsem jednotlivé fáze navazování partnerských vztahů v adolescenci a uvedla jsem zde i jak proniká sexualita do jejich života. V rámci této kapitoly jsem zmínila i dva výzkumy, kteří se zabývají partnerskými vztahy u dospívajících žijících v dětských domovech a oba se shodují v tom, že pobyt v zařízeních ústavní výchovy má vliv na mezilidské vztahy u participantů výzkumu.

Třetí kapitola se věnuje rizikovým faktorům, které mohou ovlivňovat prožívání a kvalitu partnerských vztahů u adolescentů i dospělých, kteří prošli zařízeními ústavní výchovy. Zaměřila jsem se pouze na hlavní faktory, které mohou mít vliv na tuto oblast života. Vymezila jsem pojem porucha attachmentu, který je v souvislosti s náhradní výchovou v posledních letech často v odborné literatuře zmiňován. Uvedla jsem a definovala citovou a psychickou deprivaci, která se často objevuje u dětí žijících v dětských domovech. Definovala jsem mezigenerační přenos a způsob, jak může ovlivňovat vztahy u dospívajících a dospělých

Čtvrtá kapitola popisuje přípravu na partnerské a mezilidské vztahy v prostředí dětského domova, kde především platí, že k této oblasti výchovy dětí, přistupuje každý dětský domov individuálně. V některých dětských domovech je této problematice věnována část v rámci školního vzdělávacího programu. Jedná se však ve většině případů pouze o obecné popsání tématu. V jiných dětských domovech nechávají toto téma a jeho uchopení zcela na pedagogických pracovnících, kteří jsou s dětmi v nejčastějším kontaktu. Zde vnímám, že by se přípravě na partnerské vztahy a jejich prevenci mělo věnovat více pozornosti. Měla by být dostupná větší metodická podpora a stanoveny konkrétní kroky, jak mladým lidem v dětských domovech pomoci s navazováním vhodných partnerských vztahů. Důležitým aspektem by měla být i preventivní opatření, vzhledem k výše uvedeným rizikovým faktorům, objevujících se u těchto mladých lidí např. pravidelná psychologická péče, workshopy s odborníky atd.

V závěru této kapitoly uvádím příklad neziskových organizací, které spolupracují s dětskými domovy a věnují se i tomuto tématu.

Poslední kapitola je zaměřená na přípravu na partnerský život ve školním prostředí. Stručně jsem popsala, jak se v minulosti přistupovalo k přípravě na rodinný a partnerský život ve školách. Definovala jsem rámcový vzdělávací program a vymezila jsem, jak se problematice rodinné a sexuální výchovy věnují osnovy v rámci základního a středního vzdělávání.

Empirická část

7 Empirická část: Pohled adolescentů z dětských domovů na partnerské vztahy.

Na základě poznatků získaných v teoretické části diplomové práce i na základě mých vlastních profesních zkušeností s dětmi z dětských domovů mohu říci, že adolescenti v zařízeních ústavní výchovy mívají za sebou nelehké dětství. Setkali se s mnoha negativními situacemi, které poznamenaly jejich vývoj. Museli opustit svou biologickou rodinu většinou z důvodu zanedbávání péče, týrání, sexuálního zneužívání anebo nevyhovujícího sociálního zázemí. Ve většině případů si nevytvořili bazální důvěru ve svět, ve kterém žijí, a proto mohou mít problémy v dospívání a v dospělosti v mnoha ohledech. Při své práci v dětském domově s mladými lidmi jsem si všimla, že mají obtíže s navazováním partnerských vztahů. Vzhledem k tomu, že je téma partnerských vztahů u lidí, kteří prošli zařízeními ústavní výchovy dosud nedostatečně popsáno v odborné literatuře, směřuje empirická část k základnímu objasnění a zmapování tématu partnerských vztahů u adolescentů, kteří žijí v dětských domovech

Cíl výzkumu

Cílem je na základě případových studií získat informace o problematice partnerských vztahů u klientů a klientek dětských domovů. Budu se zabývat tím, podle jakých kritérií si vybírají potenciální partnery a jestli tento výběr nějakým způsobem koresponduje s jejich představami o ideálním partnerovi. Dále bych ráda zmapovala jejich dosavadní zkušenosti se vztahy a to, jak na ně tito mladí lidé pohlížejí. Zaměřím se také na to, jestli ve volbě partnera hraje roli mezigenerační přenos, resp. zda se u partnerů nachází shoda v určitých rysech s charakteristikami rodičů participantů výzkumu. Dalším cílem je zjistit od respondentů, jak probíhá příprava na partnerský život v jejich zařízení a jestli mají nějaké podněty nebo návrhy, jak by jim dětský domov mohl v této oblasti pomoci?

Hlavní výzkumné otázky:

- HVO 1: Jaké jsou dosavadní zkušenosti participantů s partnerskými vztahy a jaké mají názory na jejich optimální podobu?
- HVO 2: Podle jakých kritérií si klienti a klientky dětských domovů vybírají svoje potenciální partnery/partnerky?
- HVO 3: Jak probíhá příprava na partnerských vztah v jejich dětském domově?

Výzkumné podotázky k HVO 1:

- Jak participanti hodnotí svoji dosavadní zkušenost s partnerskými vztahy?
- Opakují se problémy v partnerských vztazích, a pokud ano, jaké problémy to jsou?
- Jaký mají názor na optimální partnerský vztah?
- Jaký mají názor na uzavření manželství a založení rodiny jako na přirozené završení vztahu?

Výzkumné podotázky k HVO 2:

- Jakou mají participanti představu o žádoucím (ideálním) partnerovi a promítá se tato představa do volby reálného partnera?
- Je výběr partnera a následný partnerský vztah ovlivněn mezigeneračním přenosem?

Výzkumné podotázky k HVO 3:

- Jak probíhá příprava na partnerský vztah v dětském domově participantů?
- Je z jejich pohledu dostatečná nebo by potřebovali jinou formu edukace či pomoci v této oblasti?

Výzkumný vzorek

Své výzkumné šetření budu provádět ve dvou dětských domovech v Praze a dále v jednom dětském domově v Karlovarském a Ústeckém kraji. Pro výzkum jsem si vybrala 8 respondentů ve věku od 16 do 22 let. Jednalo se o 4 dívky a 4 chlapce, tak aby bylo možné porovnat rozdíly ve vnímání a prožívání partnerských vztahů na základě pohlaví participantů. Dalším kritériem, které jsem si stanovila je, že by participanti měli v dětském domově strávit alespoň 3 roky, tedy významnou část jejich dospívání. Participanti by také měli mít za sebou zkušenost s partnerským vztahem. Vzhledem k tématu diplomové práce a poměrně důvěrným výzkumným otázkám jsem respondenty záměrně zvolila z řad klientů, se kterými jsem určitou dobu pracovala a měla jsem s nimi navázaný přátelský vztah a bude tak poměrně snadné vytvořit příjemnou atmosféru pro rozhovor. Údaje o participantech zahrnutých do kasuistik nabízí Tabulka č. 1.

Tabulka 1 Údaje o participantech zahrnutých do kasuistik

Kasuistika	Věk	Vzdělání	Délka pobytu v DD	Současná životní situace	Počet partnerských vztahů
Maruška	16 let	Studentka gymnázia	6,5 let	Umístěna v dětském domově	2 vztahy

Petr	19 let	Student odborného učiliště	3 roky	Nyní žije v samostatném bytě v pronájmu	2 vztahy
Ondřej	19 let	Absolvent SŠ s maturitou, Student VOŠ	4 roky	Pobyt v dětském domově na základě smlouvy s DD	2 vztahy
Lucie	17 let	Studentka SOU	5 let	Umístěna v DD	1 vztah
Marek	16 let	Student SOU	3 roky	Umístěn v DD	1 vztah
Bára	19	Studentka VŠ	6 let	Pobyt v dětském domově na základě smlouvy s DD	4 vztahy
Martina	17	Studentka SOU	5 let	Umístěna v DD	1 vztah
Libor	17	Student soš	7 let	Umístěn v DD	1 vztah

Metodologie výzkumu

Pro svou práci jsem si zvolila kvalitativní výzkum a konkrétně metodu případových studií. Případová studie je kvalitativním přístupem, kde výzkumník do hloubky představuje jeden nebo několik případů prostřednictvím různých informací a čerpáním z několika zdrojů. Zdrojem mu mohou být rozhovory, dokumentace a pozorování klienta nebo audiovizuální materiály. Konkrétní případ (popř. případy) následně popíše. (Creswell, 2007).

V rámci tvorby případových studií prostuduji i dokumentaci respondentů a bude-li to vhodné, navážu kontakt i s pracovníky dětských domovů. Součástí studií budou také polostrukturované rozhovory s participanty za účelem objasnění výzkumných otázek.

Etická stránka výzkumu –

Jak již bylo výše zmíněno, participanty výzkumu jsem zvolila z řad svých klientů, se kterými jsem v minulosti pracovala, nebo v současné době pracuji. Jedná se o poměrně důvěrné téma, proto bylo důležité vytvořit příjemnou atmosféru, kde by se participant mohl cítit

bezpečně. Všechny účastníky výzkumu jsem seznámila s tématem své práce a ubezpečila je o zachování anonymity. Zároveň jsem jim dala k podepsání informovaný souhlas, který byl následně založen v jejich spisové složce v zařízení. Dětské domovy, kde výzkum probíhal, nejsou v práci z důvodu zachování anonymity konkretizovány. Jména účastníků výzkumu byla pozměněna. Vedení dětských domovů s provedením výzkumu v jejich zařízení souhlasilo.

8 VÝSLEDKY

8.1. Kasuistika č. 1 - Maruška

Rodinná anamnéza

Maruška se narodila v roce 2006. Má od dva roky staršího sourozence. Její matka vystudovala střední ekonomickou školu, ale již před narozením dětí byla dlouhodobě nezaměstnaná a dle dokumentace zařízení citově labilní s prvky hraniční poruchy osobnosti. O biologickém otci nelze v dokumentaci najít moc informací. Matka se s otcem rozešla v době, kdy Marušce byly asi tři roky, z důvodu častých hádek a nadměrného užívání alkoholu ze strany otce. Maruška s ním není v žádném kontaktu. Matka si o pár let později našla partnera, se kterým je dosud a kterého respondentka nazývá otcem. Matky partner je absolventem Vysoké školy chemicko-technologické v Praze. Rodina žila před umístěním dětí do dětského domova v nájemném bytě o velikosti 2+1. Maruška má k matce ambivalentní postoj, který se průběžně mění. K nevlastnímu otci má spíše pozitivní vtať. Hovoří o něm, jako o svém vzoru v oblasti vzdělávání. S ostatními příbuznými z matčiny ani otcovy strany není v kontaktu.

Důvod umístění do dětského domova

Do dětského domova byla umístěna společně se svým bratrem v roce 2016, kdy bylo provedeno OSPOD šetření v rodině na základě intervence školy, kam obě děti docházely a praktického lékaře pro děti a dorost. Matka s dětmi nepřiměřeně často chodila k lékaři a nechávala je záměrně doma. Sourozenci měli tedy hodně zameškaných hodin. OSPOD po šetření v rodině, kdy bylo zjištěno, že matka není díky svému psychickému stavu schopna o děti řádně pečovat a i díky nedostatečnému materiálnímu zázemí, podal návrh na umístění nezletilých dětí do dětského domova.

Rodinné vztahy v současné době

V současné době je Maruška společně se svým bratrem, matkou a nevlastním otcem v častém telefonickém i osobním kontaktu. Minimálně jednou do měsíce tráví v rodině víkend, ale jejich rodinné podmínky nejsou dostatečně upraveny tak, aby se nezletilé děti mohly vrátit do rodiny. Respondentka sama popisuje, že jí tento stav vyhovuje. Matku vidí v podstatě kdykoliv chce, ale zázemí má lepší v dětském domově. Jejich matka má tendenci manipulovat s dětmi ve svůj prospěch, a tak Maruška často přijde s názory převzatými od matky. Po prázdninovém pobytu v rodině přišly obě děti s řadou lékařských zpráv, jelikož prý měly

různé zdravotní obtíže, které však v zařízení neuváděly a po návratu do dětského domova se cítily již zdravý. Při vyšetřeních u lékařů také nebylo nic zjištěno. Svou matku i nevlastního otce vidí participantka nekriticky a na jejich rodinném fungování nevidí chyby. Jejím bratrovi byl v minulosti diagnostikován Aspergerův syndrom. Maruška nemá tendenci s ním v zařízení komunikovat více než s ostatními dětmi. Občas přijdou rozhádaní z víkendového pobytu v rodině. Uvědomuje si však jeho odlišnost a v některých chvílích se ho před ostatními dětmi i zastane.

Sociální vztahy a školní prostředí

Maruška studuje na čtyřletém gymnáziu v druhém ročníku a do budoucna by ráda pokračovala ve studiu na vysoké škole. Ve škole se dle třídní učitelky projevuje spíše introvertně, ale zároveň umí vyjádřit, když se jí něco nelíbí. Ve třídě má dvě kamarádky, se kterými tráví čas o přestávkách a volném čase mimo vyučování. Prospěch má průměrný. Nejúspěšnější je v českém a anglickém jazyce. Dle dokumentace jí nejvíce baví chemie a dějepis. Naopak největší obtíže jí dělá matematika a fyzika. V minulém školním roce využila doučování matematiky.

Ve volném čase dochází několikrát týdně do jezdeckého klubu, kam chodí od svého umístění do dětského domova. Má zde i přátele, se kterými se vídá téměř denně

V současné době má partnera, se kterým je ve vztahu skoro půl roku. Honzovi je nyní 18 let. Maruška představila Honzu jak vychovatelům v dětském domově, tak i rodičům. Tráví spolu čas v dětském domově i mimo něj.

Maruška z pohledu její klíčové vychovatelky:

V dětském domově se v minulosti držela spíše mimo kolektiv. S nástupem puberty se však více sblížila s ostatními dívkami v zařízení. Mají více společných témat, jako je móda, hudba, vztahy s chlapci. S vychovateli vychází převážně bez problému. Mívá tendenci k manipulativnímu jednání, aby dosáhla svého. Maruška raději tráví čas s vychovatelkami než s vychovateli. U vychovatelů si udržuje spíše odstup a komunikuje s nimi pouze na základní úrovni.

Jak již bylo řečeno, tak Maruška spolu s bratrem jsou v častém kontaktu s matkou a nevlastním otcem. Jejich matka trpí hraniční poruchou osobnosti a zároveň vykazuje znaky Munchhausenova syndromu v zastoupení. Je potřeba ze strany zařízení i OSPOD mít pevně nastavená pravidla pro její kontakt s dětmi. Nevlastní otec je dlouhodobě na nemocenské.

V současné době řeší Maruška především svůj vztah s Honzou, ve kterém je v dominantnějším postavení, kdy o způsobu trávení jejich společného času i ostatních záležitostech rozhoduje spíše ona. Na akce zařízení dochází oba dva a je možné pozorovat, že matka dětí je vůči nevlastnímu otci v dominantním postavení a rozhoduje o veškerých záležitostech. Její manžel se projevuje submisivně a velmi málo se verbálně vyjadřuje.

Momentálně je pro Marušku důležitá dospělá osoba, které se může svěřit se vším, s čím si neví rady. Dospívá, stává se z ní dospělá žena a má to teď komplikované i s dospělými. Musí si uvědomit svou pozici ve společnosti, víc se reálně poznat a určit si cíl, kam to chce v životě dotáhnout.

8.1.1. Rozhovor s Maruškou

Jak jsi se se současným partnerem poznala?

S Honzou jsem se seznámila na gymplu. Chodí o třídu výše. Zpočátku jsme byli jen kamarádi a asi až po měsíci jsme se dali dohromady.

Jaké jsou tvé dosavadní zkušenosti s partnerským vztahem? Je Honza tvým prvním partnerem?

Před Honzou jsem chodila s Jirkou, se kterým jsem se seznámila přes kamarádku, se kterou chodíme ke koním. S Jirkou jsem chodila asi jen dva měsíce.

Z jakého důvodu jste se spolu rozešli?

Rozešli jsme se proto, že jsme měli každý jiný pohled na život. Jirka chodil často na různé akce, kde se hodně pilo a já na to úplně nejsem. Neměli jsme toho moc společného. Navíc jsem potom poznala Honzu, se kterým mám více společného. Honza má na mě také víc času a chce ho trávit převážně jen se mnou. Jirka chtěl mít kolem sebe pořád hodně lidí a já si přišla na vedlejší koleji.

Jak by měl podle tebe vypadat ideální partnerský vztah?

Nevím, jestli nějaký ideální vztah může existovat. Na každém vztahu se najde něco, co nefunguje. Spíš je to o tom, jak si ti dva sednou a určitě by měli mít něco společného, aby bylo na čem stavět.

Co je pro tebe v partnerském vztahu důležité a jaké vlastnosti by měl mít tvůj partner?

Určitě je důležitá komunikace a vzájemná důvěra. Můj partner by měl být komunikativní a měla bych se s ním cítit bezpečně. Měli bychom mít alespoň nějaké společné zájmy a měl by chtít se mnou trávit většinu svého volného času.

Splňuje vztah s Honzou tvé představy o vztazích? Jaká spatřuješ pozitiva a silné stránky ve vašem vztahu a co ti naopak na něm vadí?

V hodně bodech náš vztah mé představy splňuje. Jen by Honza mohl být komunikativnější a trochu mi více dávat najevo, že o mě stojí. Více vymýšlet, co budeme dělat ve volném čase. Silnou stránkou je určitě to, že spolu trávíme hodně času a moc se nehádáme. Cítím se s ním dobře. A vadí mi, že když mu něco vadí, tak mi to neumí říct narovinu, ale mlčí a čeká, že to poznám.

Opakují se problémy v partnerských vztazích, a pokud ano, jaké problémy to jsou?

Jirka i Honza měli sklon náš čas trávit jen doma nebo venku a všechny aktivity nebo to co budeme dělat jsem musela vymýšlet já. Nechtěli nic rozhodovat, takže většinu jsem stejně musela rozhodnout já.

Jaký máš názor na manželství?

Určitě bych se jednou chtěla vdát, ale až po dlouhé době, co spolu budeme. Nechci udělat chybu ve výběru jako máma.

Plánuješ v budoucnu založení rodiny?

Nevím, zatím moc vztah k dětem nemám. Chci studovat a cestovat a nejprve mít nějakou kariéru.

Jak bys popsala vztah svého nevlastního otce a matky?

Myslím, že táta je moc hodný a všechno nechává na mámě. Máma vše rozhoduje a je všechno podle ní. Myslím, že by si měl někdy umět dupnout a říct svůj názor. Jinak spolu mají asi celkem dobrý vztah. Jen se mi nelíbí, že jsou pořád doma a nikam nechodí, ale to je asi i tím, že mají oba zdravotní problémy.

Myslíš, že vztah tvých rodičů ovlivnil tvé pojetí part. vztahu a volbu partnera?

Nevím, ale určitě nechci založit rodinu a vzít si někoho, kdo bude nespolehlivý jako můj vlastní otec. Chci, aby můj partner byl vzdělaný třeba jako můj nevlastní táta.

Probíhala nějaká příprava na partnerský život v prostředí vašeho dětského domova?

Eliška (bývalá klíčová vychovatelka) se mnou probírala vztahy ještě na základce. Řešily jsme spolu antikoncepci a když to bylo aktuální, tak jsem za ní přišla a společně jsme mluvily o různých možnostech, ale rozhodnutí bylo na mě. S Luckou (současnou klíčovou vychovatelkou) také mohu o svých vztazích mluvit a vím, že za ní můžu přijít, když budu něco potřebovat.

Byla tato forma dostatečná nebo máš nějaké návrhy, které by ti usnadnily tuto oblast života?

Takhle mi to stačí.

8.1.2. Shrnutí zjištěných skutečností z pohledu dílčích otázek

V následující části shrnuji zjištěné poznatky na základě kazuistiky a rozhovoru, které se váží k výzkumným podotázkám.

Výzkumné podotázky k HVO 1:

Jak participant hodnotí svoji dosavadní zkušenost s partnerskými vztahy?

Maruška zmiňuje, že měla zatím dva vztahy. Jeden trval dva měsíce a rozešli se z důvodu rozdílnosti zájmů a ona se zamilovala do druhého partnera se kterým je dosud. S druhým partnerem je již 6 měsíců.

Opakují se problémy v partnerských vztazích, a pokud ano, jaké problémy to jsou?

V rozhovoru respondentka uvádí, že jí v obou vztazích nevyhovuje, že její partneři samostatně neinicují jejich společný čas. Maruška má pocit, že veškeré jejich aktivity v tomto i předchozím vztahu musí organizovat ona. Pokud je potřeba něco rozhodnout, tak má pocit, že je to jen na ní. Její klíčová vychovatelka vnímá, že ve vztahu s Honzou se projevuje velmi dominantně.

Jaký má názor na optimální partnerský vztah?

Pro respondentku jsou důležité společné zájmy a hodnoty. Dále v rozhovoru uváděla jako podstatnou vzájemnou komunikaci, důvěru, pocit bezpečí. Několikrát také zmínila potřebu trávení většiny volného času společně s partnerem.

Jaký mají na uzavření manželství a založení rodiny jako na přirozené završení vztahu?

Maruška by se jednou chtěla vdát, ale až ve chvíli, kdy si bude jistá trvalostí vztahu s partnerem. Založením rodiny v budoucnu si není jistá. Uvádí, že vztah k dětem nemá a plánuje se věnovat studiu a cestování

Výzkumné podotázky k HVO 2:

Jakou mají participanti představu o žádoucím (ideálním) partnerovi a promítá se tato představa do volby reálného partnera?

Participantka potvrzuje, že současný vztah z většiny splňuje její představy o ideálním partnerovi. Jen jí chybí u současného partnera komunikativnost a aktivnější přístup ke způsobu trávení volného času. Přála by si, aby jí partner sděloval více své pocity a názory. Naopak jí vyhovuje, že s ní Honza tráví většinu svého času a cítit se s ním dobře.

Je výběr partnera a následný partnerský vztah ovlivněn mezigeneračním přenosem?

Dle kazuistiky i rozhovoru je možné pozorovat, že respondentka se stejně jako její matka projevuje dominantně a hlavní slovo má ona. Dále je patrná podobnost povahy jejího partnera a nevlastního otce. Kdy oba jsou spíše submisivnější a projevují se pasivněji než matka nebo respondentka.

Výzkumné podotázky k HVO 3:

Jak probíhá příprava na partnerský vztah v dětském domově participantů? Je z jejich pohledu dostatečná nebo by potřebovali jinou formu edukace či pomoci v této oblasti?

Participantka uvádí, že přípravu na partnerské vztahy a následné vztahy s ní probíraly její klíčové vychovatelky a že tato forma jí vyhovovala.

8.2. Kasuistika č. 2 – Lucie

Rodinná anamnéza

Lucie se narodila v roce 2006 jako třetí ze čtyř dětí. Má dvě starší sestry a mladšího bratra. Děti mají stejné rodiče. Matka se během let s otcem dětí střídavě rozcházela a znovu dávala dohromady. Oba rodiče průběžně užívali v nadměrné míře alkohol a v rodině se vyskytovaly časté hádky a občasné fyzické násilí mezi rodiči. Matka je vyučenou kuchařkou a v době umístění dětí do dětského domova čerpala rodičovský příspěvek. Otec má pouze základní vzdělání a zaměstnání často střídal. Postupem let docházel spíše na brigády a pracoval na stavbě bez pracovní smlouvy. Celý rodinný příjem tedy tvořil rodičovský příspěvek. Přídatky na děti, příspěvek na bydlení a občasné brigády. Početná rodina žila v bytě o velikosti 1+1 a během let se různě stěhovali.

Důvod umístění do dětského domova

Na OSPOD přišlo oznámení od policie ČR, kdy je na rodinu několikrát zavolali sousedé pro časté rušení nočního klidu. Dle výpovědi sousedů bylo v bytě často slyšet křik rodičů a pláč dětí. Policie situaci prověřila celkově 3x a vždy byli rodiče dětí pod vlivem alkoholu. Matka měla na sobě známky fyzického násilí, kdy přiznala, že jí modřiny a podlitiny způsobil její partner. OSPOD provedl šetření v rodině, kdy sociální pracovnice došla ke stanovisku, že takové prostředí působí nepříznivě na zdravý vývoj. Navíc u některých dětí došlo ze strany otce k jejich nepřiměřenému fyzickému trestání. OSPOD podal návrh na nařízení ústavní výchovy. Děti byly do dětského domova, kde žijí dodnes, umístěny v roce 2018. Dětský domov je rodinného typu. Děti jsou společně na jedné skupině.

Rodinné vztahy v současné době

Otec je v současné době ve vězení za krádeže spojené s násilnou činností. Děti s ním nejsou již několik let v žádném kontaktu. Matka je nezaměstnaná a žije na ubytovně. S matkou byly děti zpočátku svého pobytu v častém, nejprve telefonickém a poté i osobním kontaktu v zařízení. Asi po půl roce od umístění dětí do zařízení její zájem ustal a v současné době se matka občas telefonicky optá nebo se s dětmi spojí skrze sociální síť. Sourozenci však přes občasné hádky drží při sobě. Dvě starší sestry Lucie již žijí mimo dětský domov. Její nejstarší sestra žije se svým partnerem a jejich půl ročním synem v menším bytě. Druhá sestra žije ve startovacím bytě a letos dokončila střední obchodní akademii. Nyní studuje na vyšší odborné škole obor ekonomie. Obě sestry si Lucii a mladšího bratra občas berou k sobě na víkendové

pobyty a jsou s nimi v denním kontaktu přes sociální sítě. S nikým ze širší rodiny není v kontaktu.

Sociální vztahy a školní prostředí

Lucie dochází do druhého ročníku odborného učiliště. Studuje obor Kuchař – číšník, a dle vychovatelů jí tento obor baví. Občas v domově zkouší experimentovat s různými recepty. Ve škole má průměrný prospěch. Více jí baví praxe v restauracích, než teoretická výuka a obecné vzdělávací předměty. Dle dokumentace nemá ve škole žádné problémy. Do třídního kolektivu se integrovala bez problému. Přátele má v dětském domově i mimo něj. Ve volném čase je ráda venku s přáteli nebo rodinou. V současné době se asi měsíc vídá s chlapcem, kterého poznala přes sociální sítě.

Lucie z pohledu jejího klíčového vychovatele

Lucka je spíše extrovert a někdy je opravdu náladová. Občas se naštvě kvůli maličkosti a vyletí na ostatní děti i vychovatele z domova. Za chvíli jí to však přejde a umí přijít a omluvit se. Ve své podstatě je citlivá a pro lidi, na kterých jí záleží, by udělala vše. Prochází náročným obdobím, kdy často řeší otázku budoucnosti. Zbývá jí pouze rok studia a zvažuje své další možnosti. Oporou jsou jí její starší sestry, které často vnímá jako svůj vzor a kterým se nejčastěji svěřuje, pokud jí něco trápí. Zároveň je teď v období, kdy má tendenci trochu testovat nastavená pravidla a hranice. Párkrát přišla později z vycházky a pod vlivem alkoholu. Hodně spolu o tom mluvíme a snažíme se jí motivovat k dodržování daných pravidel. Poslední dobou však žije svým novým vztahem, kdy by nejraději všechen svůj volný čas trávila s Adamem, kterého mi nedávno představila. Jde o její první vztah. Předtím měla buď platonické vztahy nebo chvilkové známosti v rámci týdne, dvou. Adam je první přítel, kterého představila v dětském domově. Od té doby, co tráví čas s ním, tak dodržuje domluvený čas návratu do domova.

S matkou ani otcem není moc v kontaktu. Matce vyčítá, že již nemá moc snahu se s nimi vídat. Její mladší bratr je umístěn ve stejné rodinné skupině, je tedy s ním v denním kontaktu a mají spolu velmi hezký vztah. Se staršími sestrami je také v častém osobním i telefonickém kontaktu. Občas se pohádají, ale jinak spolu mají vřelý vztah. Lucii i jejího bratra si berou se souhlasem OSPOD poměrně často na víkendové pobyty.

8.2.1. Rozhovor s Lucií

Jaké jsou tvé dosavadní zkušenosti s partnerským vztahem? Je Adam tvým prvním partnerem?

Před Adamem jsem měla spíše chvilkové známosti. Takže Adam je první kluk, se kterým opravdu chodím.

Jak by měl podle tebe vypadat ideální partnerský vztah?

Měli bychom si rozumět po všech stránkách a chovat se k sobě hezky.

Co je pro tebe v partnerském vztahu důležité a jaké vlastnosti by měl mít tvůj partner?

Je pro mě důležité, abychom se spolu cítili dobře a mohli se na sebe vzájemně spolehnout. Určitě by mě měl přitahovat a já jeho. Měl by být hodný a mělo by mu na mně záležet.

Splňuje vztah s Adamem tvé představy o vztazích? Jaká spatřuješ pozitiva a silné stránky ve vašem vztahu a co ti naopak na něm vadí?

Zatím jo, ale jsme spolu jen chvíli, tak uvidím za nějaký čas. Líbí se mi, že má na mě Adam vždy čas a trávíme spolu dost času. Je nám spolu dobře a seznámil mě i se svou rodinou, takže si myslím, že pro něj nejsem snad jen úlet. Jeho rodina drží hodně při sobě a líbí se mi jak fungují.

Co se ti líbí na fungování Adamovy rodiny?

Líbí se mi, jak se k sobě jeho rodiče chovají i po letech jejich vztahu. Oba pracují, jezdí na dovolené a tráví spolu hodně času. Adamův táta pomáhá jeho mámě s vařením a úklidem. Kromě Adama mají ještě dva už dospělé syny a všichni se často vídají.

Opakují se problémy v partnerských vztazích, a pokud ano, jaké problémy to jsou?

To nemohu říct, protože jsem předtím žádný normální vztah neměla. Měla jsem pár hodně krátkých známosti. Ty kluky jsem většinou potkala na diskotéce a viděla jsem je jen párkrát.

Jaký máš názor na manželství?

Myslím, že svatba není tak důležitá. Jde spíše o to, aby těm lidem spolu bylo hezky a chovali se k sobě dobře.

Plánuješ v budoucnu založení rodiny?

Děti určitě jednou chci. Ráda pomáhám starat se o svého synovce a občas ho i hlídám.

Jak bys popsala vztah svého otce a matky?

To, jak spolu žili naši bych nikdy nechtěla. Vadilo mi, jak se často hádali a potom se udobřovali a máma vždy zapomněla, jak se táta k ní choval. Neustále ho omlouvala a obviňovala se za jejich rozchody.

Jak vnímáš partnerský vztah své nejstarší sestry?

Myslím, že se mají s Tomášem dobře a chovají se k sobě hezky. Občas řeší peníze, ale není to tak hrozný. Tomáš se k ségře i k Lukáškoví chová pěkně. Jezdím k nim ráda a doufám, že jednou také budu mít takovou rodinu.

Myslíš, že vztah tvých rodičů ovlivnil tvé pojetí partnerského vztahu a volbu partnera?

Asi mě ovlivnil v tom, že vím, jaký vztah nechci a snažím se vyhýbat klukům, kteří by se chovali podobně jako můj táta i když už mě také jeden kluk uhodil, ale hned jsem se s ním rozešla na rozdíl od mámy.

Probíhala nějaká příprava na partnerský život v prostředí vašeho dětského domova?

Moc ne, s jednou vychovatelkou jsem mluvila o sexu a případné antikoncepci a s Michalem (klíčový vychovatel) jsem mluvila o vztazích obecně, ale vím, že za nimi mohu přijít, když budu něco potřebovat. Dříve jsem chodila k psychologovi a tam jsme také mluvili o vztazích a jak by měly vypadat.

Byla tato forma dostatečná nebo máš nějaké návrhy, které by ti usnadnily tuto oblast života?

Takhle je to v pohodě.

8.2.2. Shrnutí zjištěných skutečností z pohledu dílčích otázek

V následující části bych ráda shrnula zjištěné poznatky na základě kazuistiky a rozhovoru, které se váží k výzkumným podotázkám.

Výzkumné podotázky k HVO 1:

Jak participant hodnotí svoji dosavadní zkušenost s partnerskými vztahy?

Lucie uvádí, že současný vztah je zároveň jejím prvním vztahem, předtím měla jen pár známostí, které však hned skončili. Dle výrazu respondentky šlo spíše o jednodenní večerní záležitosti.

Opakují se problémy v partnerských vztazích, a pokud ano, jaké problémy to jsou?

V tomto případě není možní posoudit, jelikož je participantka v současné době v prvním vztahu.

Jaký má názor na optimální partnerský vztah?

Participantka uvádí, že je podstatné, aby se s partnerem cítila dobře a zmiňuje i důležitost vzájemné přitažlivosti

Jaký mají na uzavření manželství a založení rodiny jako na přirozené završení vztahu?

Lucie nepovažuje uzavření manželství za důležité. Naopak založení rodiny v budoucnu určitě plánuje. Ráda občasně hlídá svého synovce.

Výzkumné podotázky k HVO 2:

Jakou mají participanté představu o žádoucím (ideálním) partnerovi a promítá se tato představa do volby reálného partnera?

Lucie nemá konkrétní představu o ideálním partnerovi. Spíše vnímá, že je důležité, aby mezi nimi fungovala vzájemná přitažlivost a aby se k ní partner choval hezky. Dle rozhovoru potvrzuje, že zatím její současný partner koresponduje s její představou.

Je výběr partnera a následný partnerský vztah ovlivněn mezigeneračním přenosem?

Zde není možné poznat možný mezigenerační přenos. Respondentka uvedla, že jí jeden chlapec, se kterým měla krátkou známost uhodil, ale ona se s ním hned rozešla na rozdíl od své matky. V rozhovoru uvádí, že se snaží vyhýbat mužům s podobnými povahovými rysy, které má její otec. Naopak jako pozitivní vzor uvádí svou nejstarší sestru, která žije s partnerem a jejich synem.

Výzkumné podotázky k HVO 3:

Jak probíhá příprava na partnerský vztah v dětském domově participantů? Je z jejich pohledu dostatečná nebo by potřebovali jinou formu edukace či pomoci v této oblasti?

Příprava na partnerský život probíhala jen na základě rozhovoru s vychovatelkou a klíčovým vychovatelem. Zároveň respondentka uvádí, že jí tato forma přípravy stačila.

8.3. Kasuistika č. 3 – Martina

Rodinná anamnéza

Martina se narodila v roce 2006 na Slovensku. Jako mladší ze dvou sourozenců. Má tedy staršího polorodého bratra z matčiny strany. Matka se s jejím otcem rozešla krátce po jejím narození a s novým partnerem se přestěhovala do České republiky. Matka je vyučenou prodavačkou, vzdělání otce není dohledatelné. Během let strávených v České republice matka poměrně často střídala partnery. Často s dětmi měnila i místo pobytu. Stejně tak nebyla nikde dlouhodobě zaměstnaná. Dle dokumentace v zařízení se po určitou dobu živila prostitucí.

Důvod umístění do dětského domova

Martina spolu s bratrem byli umístěni do dětského domova v roce 2018 na základě soudního rozhodnutí o nařízení ústavní výchovy. Předtím absolvovala pobyt v diagnostickém ústavě. Odebrána byla z rodiny z důvodu nedostatečné péče matky. Matka tehdy žila s přítelem, který jí týral a dětem poměrně často vyhrožoval i je fyzicky trestal. Matka nedokázala partnera opustit a v situaci v jaké byla se nemohla starat o své děti. Děti docházely nepravidelně do školy a z důvodu častého stěhování je často i měnily. Nechodily na preventivní kontroly k praktickému lékaři pro děti a dorost. Celkově byly v zanedbaném stavu a trpěly podvýživou.

Rodinné vztahy v současnosti

Bratr po dovršení plnoletosti odešel ze zařízení bez dokončení vzdělání. Nějakou dobu o něm zařízení nemělo žádné informace. Nyní je Martina v telefonickém kontaktu s matkou i bratrem. Občas se s nimi setká i osobně, ale celkově je v současné době kontakt s rodinnými příslušníky spíše sporadický. Telefonují si zhruba jednou za měsíc a naposledy je viděla před třemi měsíci. Její bratr v současné době žije u matky a jejího nového partnera. Martina nemá v plánu žít s ním a s matkou po odchodu z dětského domova. Z širší rodiny je v občasném kontaktu s babičkou, která žije na Slovensku.

Školní a sociální oblast

Martina navštěvuje druhý ročník oboru: Vlásokář a maskér na střední odborné škole řemeslné. Obor je tříletý zakončený výučním listem. Ve škole má průměrný prospěch a v současné době nemá žádné výchovné problémy. Po absolvování třetího ročníku uvažuje nad nástavbovým oborem zakončeným maturitní zkouškou.

Ve svém volném čase se stýká spíše s užším okruhem přátel. Je pro ni náročné navázat nový přátelský či partnerský vztah, jelikož je spíše introvertní povahy a na první pohled působí spíše uzavřeně. Občanství má slovenské, ale ráda by časem získala české.

Martina z pohledu jejího klíčového vychovatele

Martina se na rodince projevuje spíše introvertně a vystupuje klidně. S dětmi vychází bez problémů, nevyhledává konflikty, ani se však příliš do kolektivu nezapojuje. S vychovateli vychází velmi dobře, nemá problém s přijímáním autorit. Pokud s ní vychovatel naváže kontakt, začne s ní komunikovat, tak se Martina do rozhovoru aktivně zapojí a dokáže sdělit, pokud má nějaký problém, se kterým si nedokáže poradit. Ráda sděluje zážitky z uběhlého dne. Sama ovšem není většinou iniciátorem rozhovoru. V minulosti měla asi 5 měsíců partnera, který však byl aktivním uživatelem marihuany a v tu dobu i Martina s ním občasně užívala. Po rozchodu s partnerem začala docházet na terapii ke klinickému psychologovi. Dochází k němu i v současné době jen s nižší intenzitou. Zhruba jednou do měsíce. Občas se u ní objevují výkyvy nálad, kdy chvíli je veselá, komunikativní a o chvíli později plačtivá, smutná. Sama nedokáže určit důvod těchto změn nálad, ale řeší je na terapeutických sezeních. Pomáhá jí, když s vychovatelem může tyto pocity reflektovat a sdílet.

Martina se ráda věnuje různým uměleckým činnostem. Baví ji vyrábění různých dekorací a kreslení. Často chodí s přáteli na procházky nebo koncerty. V současné době chodí na brigádu do kavárny.

8.3.1. Rozhovor s Martinou

Jaké jsou tvé dosavadní zkušenosti s partnerským vztahem?

Měla jsem jen jeden vztah s Lukášem. Byli jsme spolu asi 5 měsíců. Předtím i potom jsem měla jen krátké známosti, které vypadali ze začátku celkem dobře, ale vždy tam bylo nějaké ale.

Jak bys popsala svůj vztah s Lukášem?

Ze začátku to bylo dobré. Snažil se, nosil mi dárky a trávili jsme spolu hodně času sami. Asi po dvou měsících se to, ale změnilo. Většinou jsme nebyli sami, ale s partou. Přesvědčil mě, abych si s ním zahulila trávu a abych porušovala pravidla. Začala jsem chodit pozdě z vycházek a měla jsem kvůli němu problémy v domově. On si mě přestával všimnout a když byl opilý a zhlounejší, tak se choval agresivně a urážel mě.

Po jak dlouhé době ve vztahu se Lukáš takto choval?

Asi po třech měsících.

Co bylo pro tebe impulsem k ukončení vztahu s ním?

Když mě několikrát při hádce uhodil.

Rozešla jsi se s ním hned nebo se tato situace objevila vícekrát?

Poprvé mě uhodil asi po necelých čtyřech měsících, co jsme spolu byli. Sliboval mi, že už to nikdy neudělá a prosil mě o další šanci, ale po 3 týdnech se to opakovalo znovu, a to už jsem se s ním rozešla.

Jak by měl podle tebe vypadat ideální partnerský vztah?

Určitě by měl být jiný, než jsem zažila. Partneri by se měli k sobě chovat hezky a měli by si být oporou.

Co je pro tebe v partnerském vztahu důležité a jaké vlastnosti by měl mít tvůj partner?

Určitě bych se s ním měla cítit bezpečně a měl by být spolehlivý a chovat se ke mně citlivě. Měli bychom mít alespoň nějaké společné zájmy.

Opakují se problémy v partnerských vztazích, a pokud ano, jaké problémy to jsou?

To nemůžu říct. Vztah jsem měla jen jeden a zatím jsem nikoho jiného, s kým bych chtěla být, nepotkala.

Jaký máš názor na manželství?

Vlastně ani nevím, ale pokud poznám někoho, s kým budeme dlouho a bude nám spolu dobře, tak proč ne.

Plánuješ v budoucnu založení rodiny?

Zatím nevím. Nevím, jestli bych byla dobrá máma.

Jak bys popsala vztahy své matky případně svého otce?

Svého otce moc neznám, takže ani nevím, jestli s někým je nebo není. Máma často střídá chlapy a většinou si najde někoho, kdo se k ní nechová moc hezky.

Myslíš, že vztahy tvé matky ovlivnil tvé pojetí part. vztahu a volbu partnera?

Nevím možná v tom, že se bojím někomu věřit. Trochu mi vztah s Lukášem připomněl partnery mé matky a už nechci, aby se to opakovalo.

Probíhala nějaká příprava na partnerský život v prostředí vašeho dětského domova?

O vztazích jsme mluvily s tetou z mé rodinky a potom jsme to probírali na terapeutických výjezdech od zařízení.

Byla tato forma dostatečná nebo máš nějaké návrhy, které by ti usnadnily tuto oblast života?

Ano byla.

8.3.2. Shrnutí zjištěných skutečností z pohledu dílčích otázek

V následující části bych ráda shrnula zjištěné poznatky na základě kazuistiky a rozhovoru, které se váží k výzkumným podotázkám.

Výzkumné podotázky k HVO 1:

Jak participant hodnotí svoji dosavadní zkušenost s partnerskými vztahy?

Martina je v současné době sama. Za sebou má jeden asi 5měsíční vztah, předtím měla jen krátké známosti. První vztah se nevyvíjel ideálně. Naopak tam bylo několik rizikových znaků. Její tehdejší partner jí přesvědčil, aby s ním občasně užívala marihuanu, Několikrát jí, když byl pod vlivem návykové látky uhodil. Martina v rozhovoru reflektovala, že doufala, že se její partner změní a nějakou dobu jí trvalo, než se s ním rozešla.

Opakují se problémy v partnerských vztazích, a pokud ano, jaké problémy to jsou?

Respondentka měla pouze jeden vztah, takže není možné posoudit opakující se problémy.

Jaký má názor na optimální partnerský vztah?

Dle Martiny by se měli k sobě partneři k sobě hezky chovat a být si oporou.

Jaký mají na uzavření manželství a založení rodiny jako na přirozené završení vztahu?

Pokud Martina potká vhodného partnera, se kterým bude dlouho tak se uzavření manželství nebrání. Ohledně založení rodiny si není jistá. Vyjadřuje obavy, zdali by byla dobrou matkou.

Výzkumné podotázky k HVO 2:

Jakou mají účastníci představu o žádoucím (ideálním) partnerovi a promítá se tato představa do volby reálného partnera?

Respondentka v rozhovoru uvádí, že je pro ni ve vztahu důležitý pocit bezpečí, spolehlivost a citlivý přístup partnera a dále společné zájmy. V předchozím vztahu ani jednu z těchto vlastností její partner nevykazoval.

Je výběr partnera a následný partnerský vztah ovlivněn mezigeneračním přenosem?

Dle kazuistiky i rozhovoru s účastnicí je patrné, že její první partner vykazoval podobné povahové rysy jako někteří partneři její matky. V dokumentaci zařízení je uvedeno, že partner se, kterým matka Martiny žila před umístěním dětí do dětského domova jí fyzicky týral.

Výzkumné podotázky k HVO 3:

Jak probíhá příprava na partnerský vztah v dětském domově účastníků? Je z jejich pohledu dostatečná nebo by potřebovali jinou formu edukace či pomoci v této oblasti?

O partnerských vztazích hovořila respondentka s vychovatelkou ze své rodinné skupiny a dále na terapeutických výjezdech, které organizovala nezisková organizace, se kterou dětský domov spolupracoval. Tuto formu přípravy vnímá jako dostatečnou.

8.4. Kasuistika č. 4 - Marek

Rodinná anamnéza

Marek se narodil v roce 2007 jako prostřední z 3 dětí. Bratr je o 3 roky starší. A sestře je v současné době 5 let. Markova sestra se narodila s nemocí motýlích křídel. Matka je vyučenou cukrářkou, a i nějakou dobu v tomto oboru pracovala. Otec má základní vzdělání a pracoval převážně ve skladech. Rodiče se rozvedli krátce po narození Markovy sestry, kdy péče o ní byla velmi náročná a veškerý čas věnovala matka jí. Otec si našel jinou partnerku a odešel od rodiny. Matka dlouhodobě nezvládala péči o tři děti. Chlapci začali postupně vykazovat znaky zanedbávání péče a snažili se na sebe různými způsoby upozornit. Matka začala nadměrně užívat alkohol.

Důvod umístění do dětského domova

Marek byl do dětského domova umístěn na základě soudního rozhodnutí o nařízení ústavní výchovy. Marek začal z důvodu rodinné situace zanedbávat školní docházku. Do školy chodil sporadicky a doma matku nerespektoval. Matka se ocitla ve špatné finanční situaci z důvodu rozchodu s partnerem a začala nadměrně užívat alkohol. Markův bratr byl z důvodu občasných krádeží a zanedbávání školní docházky umístěn do výchovného ústavu. Sestra byla umístěna do pěstounské péče.

Kontakt s rodinou v současné době

Pokud Marek nemá plánovanou akci, nebo brigádu, jezdí na víkendy k matce. Pobyty bývají poslední dobou nepravidelné, což je způsobené zvýšeným zájmem Marka o brigády, které vykonává v KFC o víkendech.

S matkou je Marek v pravidelném telefonickém kontaktu, mluví o ní hezky, stejně jako o otci, sourozencích a celé rodině. Matka spolupracuje s DD, o návštěvy svého syna stojí, žádá o propustky. S otcem a bratrem, který je v současnosti v péči otce je také v kontaktu. Nepravidelně je navštěvuje a pomáhá jim při různých činnostech, je s nimi také v telefonickém kontaktu. Se sestrou není v kontaktu, ta je v pěstounské péči tety na Moravě.

S rodiči a sourozenci plánuje i nadále udržovat pravidelný kontakt, ale ani s otcem ani s matkou žít nechce. Do dokončení učebního oboru si přeje zůstat v dětském domově. Ani jeden z rodičů nepodal žádost k soudu o navrácení syna do péče.

Sociální a školní prostředí

Marek v současné době navštěvuje první ročník SOU Gastronomie obor: kuchař, číšník. Školní výsledky jsou uspokojivé až podprůměrné, podle toho, kolik svého času věnuje učení. V říjnu dostal důtku třídního učitele za nespolečenskou spolupráci v hodině a nevhodné chování. Po zvýšené spolupráci DD se školou nastalo v tomto směru výrazné zlepšení a v současné době nevidujeme žádné stížnosti ze strany školy. Nejvíce problémů mu dělají předměty matematika a chemie. O zvolený studijní obor projevuje zvýšený zájem, svou pracovní zručnost si procvičuje v rámci odborné praxe v restauraci, kde pracuje i jako brigádník. Mezi jeho zájmy patří především fotbal a basketbal. Pravidelně jezdí na různé soutěže reprezentovat dětský domov.

Marek z pohledu jeho klíčové vychovatelky

Marek je veselý, hodný chlapec, vesměs pozitivně naladěný. Je upřímný, i když občas zalže, většinou se ke lži přizná a snaží se o nápravu. Je samostatný při vyřizování osobních záležitostí, dokáže se o sebe postarat. Pokud je náhodou neprávem obviněn, s přehledem argumentuje, aby se obhájil. Nemá rád nespravedlnost, vždy se zastane ukřivděného. Chybí mu ctižádostivost, je chytrý, schopný, ale spoustu šancí nechává plynout, protože je to pro něho pohodlnější.

Jelikož je velice společenský, šíří kolem sebe dobrou náladu. Je oblíbený mezi kamarády, spolužáky i dospělými. Jeho nejlepším kamarádem nadále zůstává Roman, s nímž společně sdílí nejen pokoj, ale i nejrůznější problémy a starosti. Vzájemně se doplňují, podporují, pomáhají si. Vůči dospělým a vychovatelům vystupuje slušně. Zatím měl dle informací klíčové vychovatelky jeden prázdninový vztah, který trval asi 2, 5 měsíce.

8.4.1. Rozhovor s Markem

Jaké jsou tvé dosavadní zkušenosti s partnerským vztahem?

Zatím jsem měl pouze jeden kratší vztah, který trval asi tři měsíce.

Jak vnímáš tento vztah a proč jste se rozešli?

S Radkou jsme se dali dohromady na jedné akci děcáku. Ona je také z děcáku v Praze. Líbila se mi a byla s ní legrace. Vidali jsme se potom několikrát týdně a bylo mi s ní hezky. Po třech měsících se se mnou, ale rozešla, prý si našla někoho jiného.

Jak by měl podle tebe vypadat ideální partnerský vztah?

Mělo by nám být s tou holkou dobře a měli bysme si věřit a když jeden nebo druhý budeme mít nějaký problém, tak bychom spolu o něm měli mluvit.

Co je pro tebe v partnerském vztahu důležité a jaké vlastnosti by měl mít tvůj partner?

Určitě by se mi měla líbit vzhledově a mělo by nám spolu být dobře.

Opakují se problémy v partnerských vztazích, a pokud ano, jaké problémy to jsou?

Zatím jsem měl jen jeden vztah, tak to nemůžu posoudit.

Jaký máš názor na manželství?

Zatím nevím, jestli se chci někdy oženit. Je to moc velký závazek a nikdy není jisté, jestli ten vztah vydrží.

Plánuješ v budoucnu založení rodiny?

Pokud potkám holku, se kterou budu chtít opravdu být a budeme spolu dlouho tak ano.

Jak bys popsal vztah svého otce a matky?

Když jsem byl malý, tak měli celkem normální vztah. Občas se pohádali, ale jinak spolu vycházeli. Když se narodila sestra a máma věnovala veškerou pozornost jí, tak se začali hodně hádat až nakonec táta odešel.

Myslíš, že vztah tvých rodičů ovlivnil tvé pojetí part. vztahu a volbu partnera?

To nevím, ale asi v tom, že bychom si měli udělat na sebe s tou holkou čas vždy a myslet jeden na druhého.

Probíhala nějaká příprava na partnerský život v prostředí vašeho dětského domova?

Mluvil jsem o věcech okolo vztahu a sexu se strejdou z naší rodinky a vím, že pokud něco budu potřebovat, tak mohu za ním přijít.

Byla tato forma dostatečná nebo máš nějaké návrhy, které by ti usnadnily tuto oblast života?

Jojo takhle to bylo v pohodě.

8.4.2. Shrnutí zjištěných skutečností z pohledu dílčích otázek

V následující části bych ráda shrnula zjištěné poznatky na základě kazuistiky a rozhovoru, které se váží k výzkumným podotázkám.

Výzkumné podotázky k HVO 1:

Jak participant hodnotí svoji dosavadní zkušenost s partnerskými vztahy?

Marek má za sebou jeden 3měsíční vztah. S bývalou přítelkyní se seznámil na akci dětského domova. Vidali se spolu několikrát týdně a jak sám uvádí, tak se s ní cítil hezky. Rozešli se po 3 měsících, kdy si jeho přítelkyně našla jiného partnera.

Opakují se problémy v partnerských vztazích, a pokud ano, jaké problémy to jsou?

Jelikož má Marek za sebou jen jeden vztah není možné tuto výzkumnou otázku zodpovědět.

Jaký má názor na optimální partnerský vztah?

V partnerském vztahu uvádí respondent jako nejdůležitější bod vzájemnou důvěru a schopnost komunikace. Dále je pro něj podstatné, aby se cítil s partnerkou dobře.

Jaký mají na uzavření manželství a založení rodiny jako na přirozené završení vztahu?

Respondent si není jistý zdali si přeje v budoucnu uzavřít manželství. V současné době mu to připadá jako příliš velký závazek. Založení rodiny se nebrání, pokud bude mít dlouhodobý a spokojený partnerský vztah.

Výzkumné podotázky k HVO 2:

Jakou mají participant představu o žádoucím (ideálním) partnerovi a promítá se tato představa do volby reálného partnera?

Marek uvedl, že je pro něj důležitý fyzický vzhled partnerky a aby se s ní cítil dobře. Tyto představy Markova první slečna splňovala.

Je výběr partnera a následný partnerský vztah ovlivněn mezigeneračním přenosem?

V této kazuistice není možné posoudit mezigenerační přenos, jelikož Marek měl pouze jeden kratší vztah. Sám uvádí, že vzhledem k důvodu rozchodu jejich rodičů je pro něj důležité, aby si partneri na sebe udělali čas za jakýchkoliv okolností.

Výzkumné podotázky k HVO 3:

Jak probíhá příprava na partnerský vztah v dětském domově participantů? Je z jejich pohledu dostatečná nebo by potřebovali jinou formu edukace či pomoci v této oblasti?

Participant uvádí, že o partnerských vztazích a sexu s ním hovořil vychovatel z jeho rodinné skupiny a tato forma pro něj byla dostatečná.

8.5. Kazuistika č. 5 – Ondřej

Rodinná anamnéza

Ondra se narodil v roce 2004 jako nejmladší ze sourozenců. Má o 5 let starší sestru a o 3 roky staršího bratra. Před umístěním do dětského domova žil s matkou a bratrem v malém městě v domě, který nebyl v dobrém stavu. Otec dle dokumentace není znám a ani v rodném listě dětí není uvedený. Matka v minulosti, kdy byla ještě zdravá, nebyla nikde dlouhodobě zaměstnaná. V průběhu let se u ní střídala období, kdy byla zaměstnaná a kdy byla bez zaměstnání. V roce 2016 byl stanoven nad rodinou dohled, jelikož chlapci nedocházeli pravidelně do základní školy a na rodinu podali stížnost sousedí, kteří bydleli ve vedlejším domě. Důvodem jejich stížnosti bylo rušení nočního klidu. Dle sousedů, když matku děti potkali venku, tak byla většinou pod vlivem alkoholu. S rodinou začala na podnět OSPOD dlouhodobě spolupracovat nezisková organizace poskytující sociálně aktivizační službu pro ohrožené rodiny. Pomohli rodině s vyřízením příspěvků na bydlení a matka začala docházet na ambulantní léčbu závislosti. Na nějaký čas se situace v rodině stabilizovala. Po dosažení zletilosti odešla z rodiny sestra, která se odstěhovala na Moravu za partnerem.

Důvod umístění do dětského domova

Ondra byl umístěn do dětského domova v roce 2019 rozhodnutím soudu o nařízení ústavní výchovy z důvodu dlouhodobé neschopnosti matky se o Ondru postarat a její časté hospitalizace z důvodu rakoviny plic. Sourozenci byli v tu dobu již plnoletí a v rodině již nežili. Ondra před umístěním do dětského domova absolvoval 3měsíční pobyt ve ZDVOP, kdy se čekalo, zdali se matky zdravotní stav nezlepší, k čemuž bohužel nedošlo.

Současná rodinná situace

Ondra byl s matkou v pravidelném kontaktu. Po jejím návratu z nemocnice za ní jezdil i na návštěvy. Občas se viděl i s bratrem, který bydlel v Plzni a Ondra ho jel po dohodě v dětském domově navštívit. Matka před dvěma lety zemřela na nádorové onemocnění. Ondra se v současné době vidí zhruba jednou do měsíce s bratrem. Se sestrou se naposledy setkal zhruba před 6 měsíci. S jinými příbuznými není v kontaktu.

Sociální a školní prostředí

Ondra po dovršení zletilosti podepsal s dětským domovem dohodu o prodloužení pobytu do ukončení profesní přípravy. Nadále tedy žije v dětském domově. V září úspěšně ukončil střední obchodní akademii maturitní zkouškou a v říjnu nastupuje na vyšší odbornou školu obor

ekonomika a management. Během léta se mu podařilo získat brigádu v Německu, kde pracoval v továrně vyrábějící automobily. Dále aktivně působí ve fotbalovém klubu. Každý týden dochází na tréninky a často se účastní i fotbalových zápasů.

Ondra z pohledu jeho vychovatele

Ondra si před umístěním i během pobytu v dětském domově prošel nelehkým obdobím. Kdy se musel smířit s dlouhodobou nemocí matky a její následnou smrtí. Toto období bylo pro něj velmi těžké. Těsně po její smrti se hodně uzavřel do sebe. Po mnoha našich rozhovorech se nechal přesvědčit, aby začal docházet na pravidelnou psychoterapii, která jak mi později reflektoval mu pomohla asi nejvíce. Velkou oporou pro něj byla dnes již bývalá přítelkyně, díky které mohl přijít na jiné myšlenky. Velmi mu dle jeho slov pomohla pravidelná sportovní aktivita, především fotbal a běh. V současné době je jeho stav stabilizovaný a o své matce je schopen poměrně klidně mluvit. Ondra v současné době nemá žádný vztah. Volný čas tráví brigádami, fotbalem nebo činnostmi s přáteli. V dětském domově se projevuje spíše introvertně, ale má zde úzký okruh přátel. S vychovateli vychází bez problému. Ke školním povinnostem i pravidlům na rodinné skupině přistupuje zodpovědně. Pokud se někde zdrží, dá vždy vědět dopředu, že přijede později.

8.5.1. Rozhovor s Ondrou

Jaké jsou tvé dosavadní zkušenosti s partnerským vztahem?

Chodil jsem se dvěma holkama. S první jsem byl krátce a s druhou jsem byl asi rok. Teď nikoho nemám.

Jaký byl první vztah a proč skončil?

Dali jsme se s Evou dohromady, když mi bylo 16, znali jsme se ze školy. Ze začátku bylo vše v pohodě a trávili jsme spolu hodně času. Bylo nám spolu dobře, ale asi po necelých dvou měsících se se mnou Eva začala hodně hádat a hledat na mě chyby.

Z jakého důvodu vznikaly ty hádky?

Eva se mnou chtěla být více než jsem to chtěl já. Chtěl jsem být s kamarády a hrát fotbal. Také jí vadilo, že kouřím. Nakonec se se mnou po dvou měsících rozešla.

Jaký byl tvůj druhý vztah a jak jste se dali dohromady? "

S Terkou jsem se potkal ve zdvopu, kde jsem byl asi tři měsíce než jsem se dostal do děcáku. Terka tam přišla chvíli po mně. Měli jsme spolu podobné zkušenosti z rodiny a celkově jsme toho měli hodně společného. A asi i ta situace o sobě nás sblížila. Dali jsme se dohromady poměrně brzy.

Jak dlouho jste spolu byli a proč jste se rozešli?

Byli jsme spolu necelý rok a od začátku ten vztah byl komplikovaný, protože jsme si oba měli těžkým obdobím, kdy jsme si nevěděli sami se sebou rady. Oba jsme z zdvopu odešli do dětského domova a museli zvykat na jiný režim. K tomu se to stalo s tou mamkou. Terka mi v tu dobu byla opravdu oporou a hodně mě podporovala a pomáhala mi, ale já jsem v tu chvíli nedával tomu vztahu, kolik by potřeboval. Takže jsme se po určité době začali často hádat. Hádali jsme se kvůli blbostem a neuměli o tom mluvit. Nakonec se se mnou rozešla Terka, protože si našla někoho jiného.

Jak by měl podle tebe vypadat ideální partnerský vztah?

Měli bychom mít s tou slečnou podobné názory na život a na trávení volného času. Určitě bychom si měli vzájemně věřit a být si v životě oporou.

Co je pro tebe v partnerském vztahu důležité a jaké vlastnosti by měl mít tvůj partner?

Láska, důvěra, přitažlivost. Moje holka by měla být někdo s kým se budu smát i když mi nebude dobře. Měla by mít smysl pro humor, měla by být hodná a v hlavě mít srovnané, co chce.

Myslíš, že tvé partnerky tyto představy splňovaly?

Řekl bych, že obě celkem jo. Určitě, ale Terka, která měla většinu těch vlastností.

Opakují se problémy v partnerských vztazích, a pokud ano, jaké problémy to jsou?

V obou vztazích bylo až moc hádek. Některé byli i kvůli mně.

Čím jsi hádky vyvolal ty?

Měl jsem tendenci se se všemi hádat, když jsem nebyl v pohodě nebo jsem měl blbou náladu.

Jaký máš názor na manželství?

Jednou bych chtěl mít trvalý vztah, ale myslím, že manželství není úplně důležité.

Plánuješ v budoucnu založení rodiny?

To teď nevím

Myslíš, že nějakým způsobem, tvá máma ovlivnila tvé pojetí part. vztahu a volbu partnera?

To nevím, možná v tom, že mi trvá déle, než někomu uvěřím.

Probíhala nějaká příprava na partnerský život v prostředí vašeho dětského domova?

Ještě se mnou ve zdvopu se mnou tety řešily vztah s Terkou. V dětském domově o tom se mnou už nikdo nemluvil.

Byla tato forma dostatečná nebo máš nějaké návrhy, které by ti usnadnily tuto oblast života?

Byl bych rád, kdybych si o vztazích mohl promluvit s nějakým vychovatelem.

8.5.2. Shrnutí zjištěných skutečností z pohledu dílčích otázek

V následující části bych ráda shrnula zjištěné poznatky na základě kazuistiky a rozhovoru, které se váží k výzkumným podotázkám.

Výzkumné podotázky k HVO 1:

Jak participant hodnotí svoji dosavadní zkušenost s partnerskými vztahy?

Ondra má zkušenost se dvěma vztahy. První vztah trval necelé dva měsíce. Rozešli se z důvodu častých hádek. Druhá přítelkyně se s ním rozešla kvůli vztahu s někým jiným a jako důvod také uvedla časté hádky.

Opakují se problémy v partnerských vztazích, a pokud ano, jaké problémy to jsou?

V rozhovoru respondent sdělil, že se v obou vztazích opakovaly časté hádky, které často neměly žádný vážnější důvod, ale spíše byly vyústěním momentálního mentálního naladění obou partnerů.

Jaký má názor na optimální partnerský vztah?

Ondra uvedl důležitost podobných životních hodnot a společných zájmů. Je pro něj podstatná ve vztahu důvěra a vzájemná podpora.

Jaký mají na uzavření manželství a založení rodiny jako na přirozené završení vztahu?

Ondřej by si jednou přál mít trvalý partnerský vztah, ale manželství nepřikládá žádnou váhu. Není si jistý, zdali chce v budoucnu založit rodinu.

Výzkumné podotázky k HVO 2:

Jakou mají účastníci představu o žádoucím (ideálním) partnerovi a promítá se tato představa do volby reálného partnera?

Ideální partnerka by dle Ondry měla mít smysl pro humor, měl by se s ní cítit dobře a měla by mít jasno, co v životě chce. Dle jeho odpovědi v rozhovoru obě jeho bývalé partnerky tyto představy částečně naplňovaly,

Je výběr partnera a následný partnerský vztah ovlivněn mezigeneračním přenosem?

Není možné mezigenerační přenos v tomto případě identifikovat, jelikož matka neměla žádný dlouhodobý vztah. Respondent uvádí, že situace s jeho matkou a pobyt v dětském domově ho ovlivnil v tom, že mu trvá déle, než začne někomu důvěřovat.

Výzkumné podotázky k HVO 3:

Jak probíhá příprava na partnerský vztah v dětském domově účastníků? Je z jejich pohledu dostatečná nebo by potřebovali jinou formu edukace či pomoci v této oblasti?

Respondent o partnerských vztazích hovořil s vychovatelkami ve ZDVOP, ale v dětském domově s ním už nikdo o tomto tématu nehovořil. Sám vyjádřil potřebu si o vztazích promluvit s vychovatelem v zařízení.

8.6. Kazuistika č.6 – Bára

Rodinná anamnéza

Bára se narodila v roce 2004 jako 2 ze 4 dětí. Postupně do rodiny přibyly ještě další dvě děti, které Báry matka měla s jiným otcem. S Báry otcem měla tři děti. Její nejstarší bratr měl jiného otce. Nad rodinou byl dlouhodobě stanoven dohled OSPOD, jelikož matka i otec byli dlouhodobě nezaměstnaní a pobírali jen určité dávky od státu. Oba rodiče mají základní vzdělání. První dítě se matce narodilo, když jí bylo 17 let. O otci nejstaršího syna nejsou žádné údaje. Báry matka s jejím otcem žili v době odebrání dětí z rodiny v malém bytě a několikrát na ně byla zavolána policie z důvodu rušení nočního klidu. Otec s matkou se často hádali a otec i dle výpovědí starších dětí matku někdy zbil. Všechny 4 děti byly odebrány ve věku Báry 3 let. Důvodem pro odebrání dětí bylo dlouhodobé zanedbávání péče o děti, kdy děti trpěly podvýživou a celkově byly ve špatném fyzickém i psychickém stavu. Oba rodiče byli uživateli návykových látek konkrétně pervitinu. Všechny 4 děti byly umístěny do dvou pěstounských rodin, jelikož se nenašla pěstounská rodina, kam by mohli být umístěni všichni sourozenci. Bára spolu se sestrou byly umístěny do pěstounské péče k ženě, která v tu dobu vychovávala další 3 děti. Z čehož dvě děti byly adoptované.

Důvod umístění do dětského domova

Z pěstounské péče byla Bára spolu sestrou byla odebrána v době kdy jí bylo 13 let na návrh OSPOD o nařízení ústavní výchovy. Důvodem bylo zjištění sociální pracovníce OSPOD, kdy na pravidelném šetření v rodině se Bára spolu s ostatními umístěnými dětmi svěřila pracovníci, že je pěstounka nepřiměřeně fyzicky i psychicky trestá a důkazem byly i modřiny na těle některých dětí. Všechny děti byly odebrány a umístěny do několika dětských domovů. Bára společně spolu se sestrou byly umístěny do stejného dětského domova.

Kontakt s rodinou v současné době

Bára je v současné době v kontaktu se svou starší sestrou, která již není v dětském domově. Komunikují spolu především skrze sociální sítě a občas se potkají osobně. S některými biologickými sourozenci se v průběhu let potkala, ale nejsou spolu v kontaktu. Dále se stýká s adoptivní dcerou pěstounky, u které žila před umístěním do dětského domova. S matkou ani otcem není v žádném kontaktu a nemá o nich žádné informace.

Sociální a školní prostředí

Bára vystudovala střední pedagogickou školu a v současné době studuje na vysoké škole v bakalářském studiu obor mimoškolní pedagogika. S dětským domovem uzavřela dohodu o prodloužení pobytu v zařízení do ukončení profesní přípravy. Během pobytu v dětském domově dlouhodobě docházela na psychoterapii v různé intenzitě. V současné době na ní dochází zhruba jednou měsíčně. Dle svých slov jí psychoterapie pomohla zčásti se vyrovnat se svým dětstvím. Ve volném čase chodí na brigádu, kde hlídá dvě děti, jezdí jako praktikantka na tábory a hraje na kytaru.

Bára z pohledu její vychovatelky

Bára je společenská a energická mladá slečna, která přestože si prošla opravdu nelehkým dětstvím je poměrně vyrovnanou osobností, ke které vzhlíží mladší děti v dětském domově. I když tak na první pohled nepůsobí, tak má problém se svým sebevědomím, což často zastírá svými extrovertními projevy. Dlouhodobě ze své iniciativy na sobě pracuje a již od umístění do dětského domova chodí na kontinuální psychoterapii. Bára se ve svém životě chce věnovat práci s dětmi a studium jí poměrně baví. Za dobu od jejího umístění ušla opravdu velký kus cesty. V současné době má rok přítele a během jejího pobytu měla asi tři krátkodobější vztahy.

8.6.1. Rozhovor s Bárou

Jaké jsou tvé dosavadní zkušenosti s partnerským vztahem.

Celkem jsem měla tři vztahy. Nyní mám čtvrtého partnera.

Jaký byl první vztah a proč skončil?

S Danem jsme se poznali přes mou kamarádku byl starší o 4 roky než já. Mě v tu dobu bylo čerstvě 15 let. Byli jsme spolu asi 2 měsíce a byl to první kluk se kterým jsem něco měla. Bylo nám spolu celkem dobře, ale potom si našel nějakou jinou holku a rozešli jsme se.

Jak bys popsala svůj druhý vztah?

S Tomášem jsme se poznali ve škole, když jsem byla v prváku. On už byl ve čtvrtáku. Než jsme se dali dohromady, tak už jsem nějakou dobu po něm koukala. Trvalo pár měsíců, než jsme se dali dohromady. Chodili jsme spolu asi půl roku a potom jsme se spolu začali často hádat.

Z jakého důvodu vznikaly ty hádky?

Hádali jsme se kvůli tomu, že Tomáš chtěl času trávit hodně času s kámoši a kámoškami beze mě a já žárlila. Nevím, jestli s některou něco měl, ale vadilo mi, že jsme spolu byli jen 3x až 4x týdně, když nepočítám školu.

Co bylo důvodem vašeho rozchodu?

Tomáš se se mnou rozešel kvůli tomu, že jsem s ním chtěla být častěji, než on se mnou. Jako důvod mi taky řekl to, že až moc žárlím.

A co tvůj třetí vztah?

Ten byl hodně krátký. S Patrikem jsem byla asi jen měsíc a rozešli jsme se, protože jsem zjistila, že nemáme nic společného. Navíc mi vadilo, že začal hulit trávu a potom se choval jako idiot.

Jak se choval?

Nic ho v tu dobu nezajímalo ani já.

Jak by měl podle tebe vypadat ideální partnerský vztah?

Můj partner by se mnou měl chtít trávit hodně času. Bylo by fajn mít společné zájmy i přátele.

Co je pro tebe v partnerském vztahu důležité a jaké vlastnosti by měl mít tvůj partner?

Určitě pocit bezpečí, láska, společné trávení volného času. Měl by být hodný, mělo by mu na mě záležet a měl by mi to dávat najevo.

Jaký je tvůj nynější vztah?

S Mirkem jsem spolu rok a dali jsme se dohromady na jednom táboře, kde jsem byla jako praktikantka a on jako vedoucí. Je o 6 let starší než já. Na rozdíl od těch kluků předtím už se chová dospěle a má už jiné priority. Jsme spolu více, vždy po jeho práci a mé škole. Plánujeme časem společné bydlení a cítím se s ním dobře.

Splňuje tvé představy o ideálním vztahu a partnerovi?

Asi v každém vztahu se něco najde, ale řekla bych, že vztah s Mirkem většinu věcí splňuje. Je mi s ním hezky a cítím se s ním bezpečně. Můžu s ním o všem mluvit.

Opakují se problémy v partnerských vztazích, a pokud ano, jaké problémy to jsou?

Asi to, že jsem s těmi kluky chtěla být více než oni se mnou a pak asi, že jsem někdy zbytečně žárlila

Jaký máš názor na manželství?

Jednou se chci určitě vdát. Myslím, že manželství dává určitý pocit jistoty.

Plánuješ v budoucnu založení rodiny?

Jojo, určitě chci mít za pár let děti.

Myslíš, že nějakým způsobem tví rodiče ovlivnili tvé pojetí part. vztahu a volbu partnera?

Nevím, spíš asi to čím jsem si prošla potom, Mám problém někomu věřit nebo mi to trvá dlouho, než někomu uvěřím. Mám strach, abych neskončila jako oni nebo abych zvládla mít zdravý vztah bez větších hádek.

Probíhala nějaká příprava na partnerský život v prostředí vašeho dětského domova?

Ano mluvila jsem s jednou mladší tetou o vztazích i o ochraně a sexu. A potom jsem své vztahy řešila na terapii.

Byla tato forma dostatečná nebo máš nějaké návrhy, které by ti usnadnily tuto oblast života?

Myslím, že mi nejvíce pomohla terapie a bylo by dobré, aby všechny děti v domovech měli tu možnost.

8.6.2. Shrnutí zjištěných skutečností z pohledu dílčích otázek

V následující části bych ráda shrnula zjištěné poznatky na základě kazuistiky a rozhovoru, které se váží k výzkumným podotázkám.

Výzkumné podotázky k HVO 1:

Jak participant hodnotí svoji dosavadní zkušenost s partnerskými vztahy?

Bára měla tři vztahy a nyní má čtvrtého partnera. S prvním přítelem byla asi dva měsíce. S druhým partnerem vztah trval půl roku a se třetím partnerem byla jen měsíc. Nyní již rok je s Mirkem.

Opakují se problémy v partnerských vztazích, a pokud ano, jaké problémy to jsou?

Bára uvádí, že se opakuje situace, kdy s partnery chce trávit podstatně více času než oni s ní. Dále přiznává, že v některých situacích neadekvátně žárlila.

Jaký má názor na optimální partnerský vztah?

Respondentka uvádí, že je pro ni podstatné, aby spolu s partnerem trávila hodně času, aby se s ním cítila v bezpečí a měli společné zájmy a přátele.

Jaký mají na uzavření manželství a založení rodiny jako na přirozené završení vztahu?

Respondentka by si přála jednou uzavřít manželství. Vyjadřuje, že manželství přináší do života určitý pocit jistoty. Ráda by jednou založila rodinu.

Výzkumné podotázky k HVO 2:

Jakou mají účastníci představu o žádoucím (ideálním) partnerovi a promítá se tato představa do volby reálného partnera?

Bára vyjadřuje, že je pro ni důležité společné trávení volného času, společné zájmy i společní přátelé. Dále zdůrazňuje pocit bezpečí, hezké chování partnera vůči její osobě. Potvrzuje, že vztah se současným partnerem tyto představy z většiny splňuje,

Je výběr partnera a následný partnerský vztah ovlivněn mezigeneračním přenosem?

V tuto dobu není možné poznat zdali je Báry partnerský život ovlivněn mezigeneračním přenosem. Respondentka uvádí, že vztahy jejích rodičů jí ovlivnili v tom, že má problémy s důvěrou ve vztahu. Dále vyjadřuje obavy, aby se její život nepodobal jejích životu.

Výzkumné podotázky k HVO 3:

Jak probíhá příprava na partnerský vztah v dětském domově účastníků? Je z jejich pohledu dostatečná nebo by potřebovali jinou formu edukace či pomoci v této oblasti?

Participantku s tématem partnerských vztahů, intimitou a otázkami ohledně sexu seznámila mladší vychovatelka z její rodinné skupiny. Dále tuto problematiku probírala na terapii, kterou vnímá jako nejpřínosnější v tomto ohledu. Domnívá se, že by terapii měly mít všechny děti, které žijí v dětských domovech.

8.7. Kazuistika č. 7 – Petr

Rodinná anamnéza

Petr se narodil v roce 2004 jako mladší ze dvou dětí. Má o 4 roky starší sestru. Matka absolvovala střední školu chemickou zakončenou maturitou. Jeho otec nedokončil učiliště, má tedy základní vzdělání. Jejich rodiče se seznámili v továrně, kde oba pracovali. Asi rok od jejich seznámení se jim narodila Petrova sestra a po pětiletém vztahu do rodiny přibyl Petr. Jeho rodiče se rozešli v době, kdy Petrovi byli tři roky. S otcem poté nebyl několik let v žádném kontaktu. Petr žil dlouho s matkou a sestrou sám. Matka v průběhu let měla pár vztahů, které však netrvaly dlouho. Otce Petr vyhledal až v době, kdy mu bylo 12, protože ho chtěl poznat. Byli poté v nepravidelném kontaktu. Matka byla dlouhodobě nezaměstnaná a dle informací od Petra několik let vyráběla a prodávala pervitin. Dle jeho vzpomínek ji však nikdy nezažil pod vlivem drog a matka prodávala i vyráběla mimo domov. Nemá tedy dojem, že by se ho toto nějak dotklo.

Důvod umístění dítěte do dětského domova

Petr byl umístěn do dětského domova v jeho 15 letech asi půl roku poté co mu zemřela matka. Matka zemřela při autonehodě, kdy řídila pod vlivem alkoholu. Petr byl nejdříve svěřen do péče otce, kde se však často spolu hádali, a tak asi měsíc žil u své sestry u které, ale nebylo možné, aby zůstal trvale. Jiní příbuzní se o Petra nechtěli nebo nemohli postarat. Po intervenci se sociální pracovníci z OSPOD byl podán návrh na umístění Petra do dětského domova.

Kontakt s rodinou v současné době

Petr je v současné době v občasném kontaktu se sestrou. Neviděli se však již přes rok. Občas se vidá se svými bratřenci z matčiny strany.

Sociální a školní prostředí

Petr v 18 letech odešel z dětského domova a několik měsíců žil v Domě na půl cesty. Nyní žije v sociálním bytě a spolupracuje s Nadací Veroniky Kašákové. Jeho pravidelný příjem se skládá ze zaopatřovacího příspěvku a sirotčího důchodu, na který má nárok díky souvislé

profesní přípravě. Petr právě nastoupil do posledního ročníku středního odborného učiliště. Učí se na opraváře zemědělských strojů. Petr má již 2 roky přítelkyni se kterou vychovává devítiměsíčního syna. Jeho partnerka není však plnoletá a je v pěstounské péči své babičky, ale více času tráví se synem v bytě Petra než u své babičky.

Petr z mého pohledu jakožto jeho doprovázejícího pracovníka v projektu RESTART.

Petra doprovázím již půl roku a pomáhám mu společně s NFVK s jeho startem do života. Za tu dobu se mu povedlo přestěhovat se z Domu na půl cesty do samostatného bytu. Podařilo se mu úspěšně zvládnout opravné zkoušky ve škole, aby mohl nastoupit do posledního ročníku učiliště. V nejbližší době ho čekají svářečské zkoušky a autoškola. Obtíže mu dělá finanční hospodaření, jelikož většinu peněz, které dostává utratí začátkem měsíce a od půli měsíce se musí hodně uskromnit. Zatím se mu nedaří si peníze rozložit do celého měsíce. Poplatí to nejnutnější. Dluhy, které mu vznikly za soudní výlohy a pokutami na dopravním podniku má tendenci neřešit. Petr se však přes svůj věk zodpovědně stará o svou přítelkyni i syna. Většinu času tráví s ním v bytě. Občas u nich dochází k hádkám, především kvůli odlišnému názoru na hospodaření s financemi a výchovu syna. Petrově přítelkyni Nikole je nyní 16 let.

8.7.1. Rozhovor s Petrem

Jaké jsou tvé dosavadní zkušenosti s partnerským vztahem?

Měl jsem dva vztahy. S první holkou jsem byl asi měsíc a nic jsme spolu ani neměli. Rozešel jsem se s ní kvůli Nikče.

Jak by měl podle tebe vypadat ideální partnerský vztah?

Ideální vztah asi neexistuje. A byl by nuda. Líbí se mi, když jsme každý jiný. Můžeme se tím od sebe učit. Měli bysme si věřit a když jeden z nás má blbou náladu, tak jí umět tomu druhému tu náladu zlepšit. Určitě je pro mě důležitá i věrnost. Neumím si představit, že by mě holka podvedla

Co je pro tebe v partnerském vztahu důležité a jaké vlastnosti by měl mít tvůj partner?

Důvěra, věrnost, láska, aby nebyla úplně blbá, abych si s ní měl o čem povídat. Myslím, že to tak s Nikčou je.

Jak bys popsal svůj vztah Nikčou?

Někdy je to těžké a jindy super. Můžu s ní mluvit o všem a je mi s ní dobře. Jen mi vadí její náladovost a někdy se zbytečně hádáme. Myslím, že se ale spolu máme dobře. Štve mě, že spolu zatím nemůžeme úplně bydlet jako rodina. Myslím, že by to bylo jednodušší, kdyby záleželo jen na nás, a ne názorech její rodiny. Na výchovu Alexe a mě.

Kvůli čemu se hádáte?

Hlavně kvůli penězům, za co kdo utratí a potom kvůli Nikče rodině, kdy hlavně babička nám pořád do našeho vztahu kecá. Občas se hádáme kvůli malému, kdy Nikča některé věci přehání. Jako třeba moc řeší, kolik jedl nebo spal.

Opakují se problémy v partnerských vztazích, a pokud ano, jaké problémy to jsou?

Zatím jsem měl jen jeden krátký vztah a Nikču, takže fakt nevím, ale holka se kterou jsem byl, tak hodně žárlila a Nikča taky celkem dost žárlí.

Jaký máš názor na manželství?

Nechci se oženit. Přijde mi to zbytečné. Manželství přináší jen problémy. Pokud to nevyjde je ten rozchod moc složitý a musí jít přes soudy.

Chtěl bys v budoucnu další dítě

Jedno dítě nám na dlouho stačí. Možná až budu mít normální práci. Třeba za šest, sedm let.

Jak bys popsal vztahy svého otce a matky?

Rodiče se rozešli, když mi byl rok. Když mi bylo 12 tak jsem chtěl poznat tátu. Dal se dohromady s bývalou prostitutkou a jejich vztah je takový divný. Chvíli spolu jsou a chvíli ne. Máma měla za tu dobu jen jednoho chlapa, který u nás chvíli bydlel. Často se hádali a máma to ukončila asi po 2 měsících. Celkem se mi ulevilo.

Myslíš, že vztah tvých rodičů ovlivnil tvé pojetí part. vztahu a volbu partnera?

Asi v tom, že vím jak, to nemá být a chci mít normální trvalý vztah bez větších hádek a sporů.

Probíhala nějaká příprava na partnerský život v prostředí vašeho dětského domova?

Ne nikdo mi nic nevysvětlil ani o tom se mnou nemluvil.

Byla tato forma dostatečná nebo máš nějaké návrhy, které by ti usnadnily tuto oblast života?

Nevím, asi bych rád, kdybych si měl ze začátku o vztazích s kým promluvit.

8.7.2. Shrnutí zjištěných skutečností z pohledu dílčích otázek

V následující části bych ráda shrnula zjištěné poznatky na základě kazuistiky a rozhovoru, které se váží k výzkumným podotázkám.

Výzkumné podotázky k HVO 1:

Jak participant hodnotí svoji dosavadní zkušenost s partnerskými vztahy?

Petr měl v minulosti jeden kratší vztah. V současné době má partnerku dva roky, se kterou vychovává jejich společného syna. Rodina spolu zatím nežije, jelikož je jeho partnerka nezletilá a je v pěstounské péči babičky.

Opakují se problémy v partnerských vztazích, a pokud ano, jaké problémy to jsou?

Respondent uvádí, že v obou vztazích se objevovala žárlivost ze strany partnerky.

Jaký má názor na optimální partnerský vztah?

Respondent uvádí, že by v optimálním partnerském vztahu měla být důvěra, věrnost, láska a s partnerkou by si měl mít o čem povídat.

Jaký mají na uzavření manželství a založení rodiny jako na přirozené završení vztahu?

Petr v budoucnu neplánuje uzavření manželství. Má pocit, že sebou přináší jen problémy, pokud by došlo k rozvodu. V blízké budoucnosti druhé dítě s partnerkou neplánuje. Tuto možnost úplně nevylučuje v době, kdy bude finančně zabezpečený

Výzkumné podotázky k HVO 2:

Jakou mají participant představu o žádoucím (ideálním) partnerovi a promítá se tato představa do volby reálného partnera?

Petr zmiňuje, že ideální partnerka ani vztah neexistují a že je to vlastně správné, jelikož se mu líbí rozdílnost ve vztahu, kdy je možné se od druhého partnera učit. Je pro něj důležitá věrnost, vzájemná komunikace a důvěra. Současná partnerka jeho představy naplňuje.

Je výběr partnera a následný partnerský vztah ovlivněn mezigeneračním přenosem?

Mezigenerační u tohoto respondenta není patrný. Sám uvádí, že ho vztah jeho rodičů ovlivnil v tom, že ví, jak nechce, aby jeho vztah vypadal a chce vést společný život bez větších hádek. Respondent v rozhovoru zmínil, že se občas se současnou partnerkou hádají, ale jejich hádky nejsou nijak výrazné.

Výzkumné podotázky k HVO 3:

Jak probíhá příprava na partnerský vztah v dětském domově participantů? Je z jejich pohledu dostatečná nebo by potřebovali jinou formu edukace či pomoci v této oblasti?

S Petrem nikdo ohledně partnerských vztahů v dětském domově nehovořil a sám vnímá, že by mu možnost v začátcích navazování vztahu rozhovor s vychovatelem pomohl.

8.8. Kazuistika č. 8 – Libor

Rodinná anamnéza

Libor se narodil v roce 2006 jako mladší ze dvou dětí. Má ještě starší sestru, které je v současné době 20 let. Matka je vyučenou cukrářkou a otec má základní vzdělání. Matka s otcem spolu byli po narození Libora spolu jen zhruba 4 roky, poté se začali hádat a brzy se rozešli. Od té doby se Libor s otcem neviděli. Matka často střídala zaměstnání a nikde nevydržela moc dlouho. Po čase zůstala bez práce a společně s dětmi žila jen z příspěvků od státu. Dle vyprávění starší sestry začala matka hodně času trávit mimo domov a Liborova sestra, přestože jí bylo pouze 9 let, se převážně starala o domácnost i bratra. Později si matka našla partnera, který se do rodiny přistěhoval. Rodina několikrát změnila místo bydliště a v době umístění dětí do dětského domova bydlela na ubytovně.

Důvod umístění do dětského domova

V roce 2016 nahlásila na OSPOD základní škola kam docházel Libor, že nezletilý nedochází pravidelně do školy a dny, které ve škole není, tak nemá omluvené. Matka se školou dlouhodobě nespolupracuje. Libor nenosil do školy svačinu a neměl zaplacené obědy. Sociální pracovníce z OSPOD po šetření v rodině, zjistila, že děti žijí v nevyhovujícím prostředí a jsou zanedbány jejich základní potřeby. Matka byla při sociálním šetření pod vlivem alkoholu. Děti byly na základě předběžného opatření umístěny nejprve do ZDVOP a asi po měsíci do dětského domova.

Kontakt s rodinou v současné době

Libor je v současné době v častém kontaktu se svou sestrou ke které jezdí i na občasně víkendové pobyty. Sestra bydlí se svým přítelem ve dvoupokojovém bytě a společně vychovávají 2měsíčního syna. O Libora projevuje aktivní zájem. Do dětského domova pravidelně volá a dotazuje se, jak se mu daří ve škole i v dětském domově. Libor je v občasném kontaktu přes internet se svou matkou. Již několik let se osobně neviděli. Matka se přestěhovala na Moravu, kde žije na ubytovně a dle informací OSPOD nadále užívá návykové látky. Se zařízením není v žádném kontaktu. O otci ani širší rodině nejsou známy v současné době žádné informace.

Sociální a školní prostředí

Libor studuje druhým ročníkem střední odborné učiliště v oboru truhlář. Jak sám popisuje, tak ho zvolený obor baví a rád by se mu v budoucnu věnoval. Prospěch má průměrný.

Nejvíce ho baví praktické předměty, a naopak mu obtíže dělá matematika a cizí jazyk. U těchto předmětů využívá i možnost doučování ve škole. V dětském domově společně s vychovatelem zkouší vyrábět i různé druhy drobného nábytku. Ve volném čase hraje florbal a tráví čas s přáteli. V zařízení vychází s ostatními dětmi velmi dobře a má zde i pár přátel. S vychovateli vychází velmi dobře a rád se zapojuje do dění na rodinné skupině. V současné době má asi 2 měsíce přítelkyni a předtím měl jeden kratší vztah.

Libor z pohledu klíčové vychovatelky

Libor do našeho dětského domova přišel v době, kdy mu bylo 10 let společně s jeho o 4 roky starší sestrou. Zpočátku měl tendenci se stranit kolektivu a čas chtěl trávit výhradně se svou sestrou na kterou byl velmi upnutý. Po určitém čase se spřátelil s dětmi podobného věku. V současné době je v kolektivu dětského domova oblíbený a přátele má i ve škole. Zvolil si obor, který ho baví a rád se o něm baví. Ve volném čase hraje fotbal a chodí ven s kamarády. Poslední tři měsíce se schází s Evou, se kterou se seznámil ve škole. Předtím měl pouze platonické vztahy a zájem byl většinou jen z jeho strany.

8.8.1. Rozhovor s Liborem

Jaké jsou tvé dosavadní zkušenosti s partnerským vztahem?

Chodím teď asi dva měsíce s Evou. Předtím se mi nějaké holky líbily, ale nikdy to nedopadlo. S Evou je to jiné. Máme toho hodně společného a jsme na stejné vlně.

Jak by měl podle tebe vypadat ideální partnerský vztah?

Měli bychom mít něco společného a měli bychom spolu trávit volný čas. Také bychom si měli věřit a být si oporou, když se něco děje.

Co je pro tebe v partnerském vztahu důležité a jaké vlastnosti by měl mít tvůj partner?

Je pro mě důležité, abychom si věřili a bylo nám spolu dobře. Ta holka by se mi určitě měla líbit a přitahovat mě. Měla by být na mě hodná a měla by mě umět rozesmát.

Splňuje vztah s Evou tvé představy o vztazích? Jaká spatřuješ pozitiva a silné stránky ve vašem vztahu a co ti naopak na něm vadí?

Jo je mi s ní moc hezky, ale jsem spolu jen chvíli. Snad to bude takhle i dál. Líbí se mi, že se spolu hodně smějeme a jsme spolu často. Zatím je vše v pohodě a nic mi nevadí.

Opakují se problémy v partnerských vztazích, a pokud ano, jaké problémy to jsou?

To nemohu říct, protože jsem předtím s nikým nechodil, ale někdy mi přijde, že mi na těch holkách záleží víc než jim na mě.

Máš tento pocit i u Evy?

Občas jo, většinou se jí ozývám první a chci s ní být asi o něco častěji, než ona se mnou.

Jaký máš názor na manželství?

Jednou bych se asi chtěl oženit. Je hezké být s někým napořád, ale chci si být tou holkou jistý, než si jí vezmu. Chci, aby to bylo potom na pořad.

Plánuješ v budoucnu založení rodiny?

Jo, asi bych děti jednou chtěl.

Jak bys popsala vztahy své matky?

Tátu si moc nepamatuji, jen si vzpomínám, jak jsem byl malý a oni se často hádali a jednoho dne si táta sbalil věci a od té doby jsem ho neviděl. Pamatuji si více na Radka se, kterým máma byla asi od mých 6 let. Ze začátku na nás byl celkem hodnej, ale potom často křičel na nás i mámu. Hádali se spolu hlavně, když se opili. On na mámu žárlil a chtěl, aby se věnovala jen jemu a nás posílal si hrát ven. Co vím, teď už s ním máma není.

Myslíš, že vztah tvých rodičů ovlivnil tvé pojetí partnerského vztahu a volbu partnera?

Nechtěl bych se doma s tou partnerkou hádat, chtěl bych mít klidnou domácnost a hlavně kdybychom měli děti, tak bych se chtěl věnovat jim.

Jak vnímáš vztah své sestry a jejího partnera?

Jo jejich vztah se mi líbí. Jsou spolu už celkem dlouho a je na nich vidět, že se mají pořad rádi. Občas se také chytanou, ale to spíše kvůli penězům, ale není to moc často. A Vlastík se s nimi má dobře. Jarda se ségrou se mu věnují.

Probíhala nějaká příprava na partnerský život v prostředí vašeho dětského domova?

Se strejdou jsme mluvili o vztazích a o tom, jak by vztahy měly vypadat a také jak se případně chránit. Vím, že za tetou i strejdou mohu přijít, když budu potřebovat poradit ohledně Evy.

Byla tato forma dostatečná nebo máš nějaké návrhy, které by ti usnadnily tuto oblast života?

Myslím, že to takhle stačilo. Navíc i ve škole jsme mluvili o sexu a vztazích, takže je to takhle v pohodě.

8.8.2. Shrnutí zjištěných skutečností z pohledu dílčích otázek

V následující části bych ráda shrnula zjištěné poznatky na základě kazuistiky a rozhovoru, které se váží k výzkumným podotázkám.

Výzkumné podotázky k HVO 1:

Jak participant hodnotí svoji dosavadní zkušenost s partnerskými vztahy?

Libor prožívá v současné době svůj první vztah, který trvá asi dva měsíce. Předtím se o nějaké slečny zajímal, ale byly to jen platonické vztahy

Opakují se problémy v partnerských vztazích, a pokud ano, jaké problémy to jsou?

Tuto kategorii není možné posoudit, jelikož se jedná o první respondentův vztah. Sám zmiňuje, že má pocit, že mu na slečnách záleží více než jim na něm.

Jaký má názor na optimální partnerský vztah?

Pro Libora je důležitá vzájemná důvěra, společně trávený volný čas, schopnost bát si vzájemně oporou v náročnějších životních obdobích.

Jaký mají názor na uzavření manželství a založení rodiny jako na přirozené završení vztahu?

Participant uvádí, že by si jednou přál uzavřít manželství i založit rodinu. Chce si však před těmito životními kroky být vztahem opravdu jistý.

Výzkumné podotázky k HVO 2:

Jakou mají participanté představu o žádoucím (ideálním) partnerovi a promítá se tato představa do volby reálného partnera?

Libor si přeje s partnerkou trávit hodně volného času, chce se s ní cítit hezky a být si s ní vzájemnou oporou. V tuto chvíli jejich vztah tyto představy naplňuje.

Je výběr partnera a následný partnerský vztah ovlivněn mezigeneračním přenosem?

Dle kazuistiky i rozhovoru tuto kategorii nelze zatím posoudit, jelikož se jedná o první respondentův vztah, který trvá jen dva měsíce. Respondent zmiňuje, že nechce, aby jeho partnerský život byl podobný vztahům, které měla jeho matka. Naopak má pozitivní vzor v partnerském vztahu své sestry s jejím partnerem. Líbí se mu jejich rodinné fungování.

Výzkumné podotázky k HVO 3:

Jak probíhá příprava na partnerský vztah v dětském domově participantů? Je z jejich pohledu dostatečná nebo by potřebovali jinou formu edukace či pomoci v této oblasti?

Libora s problematikou partnerského vztahu a intimního života seznámil vychovatel z jeho rodinné skupiny a tato forma pro něj byla dostatečná.

9 Závěry výzkumného šetření

Cílem empirické části bylo na základě případových studií a polostrukturovaných rozhovorů získat informace o problematice partnerských vztahů u adolescentů z dětských domovů. Zabývala jsem se jejich představou o budoucím partnerovi a partnerských vztazích, a tím jak jejich představy korespondují s realitou. Dále jsem mapovala, jaké mají respondenti zkušenosti s partnerskými vztahy a jestli a jakým způsobem je ovlivňuje mezigenerační přenos. Výzkumu se účastnilo 8 participantů ve věku od 16 do 19 let. Ve stejném poměru byli zastoupeni chlapci a dívky. Základním kritériem pro účast ve výzkumu byl pobyt v dětském domově delší než tři roky a mít alespoň jednu zkušenost s partnerským vztahem.

V této části diplomové práce se zaměřuji na celkové zhodnocení dílčích a hlavních výzkumných otázek. Postupně zodpovím nejprve dílčí otázky a poté hlavní výzkumnou otázku, která se k nim váže.

Výzkumné podotázky k HVO 1:

Jak participanté hodnotí svojí dosavadní zkušenost s partnerskými vztahy?

Čtyři z osmi participantů mají zkušenost s jedním partnerským vztahem, z čehož dva uvádějí, že předtím měli krátké známosti, ze kterých, ale žádný vztah nevznikl. Tři respondenti uvádějí, že prošli dvěma vztahy. Pouze v jednom případě má respondentka za sebou čtyři vztahy. Pět participantů má partnerský vztah v současné době a tři participanté jsou nyní bez partnera. Polovina respondentů má zkušenost se vztahem delším než 6 měsíců. Petr má nejdelší vztah, který trvá již více než dva roky.

Opakují se problémy v partnerských vztazích, a pokud ano, jaké problémy to jsou?

U některých klientů se tato otázka nedala zodpovědět, jelikož mají za sebou pouze jeden vztah nebo ho udržují v současné době. Příčiny rozchodů byli u klientů různé. Ve dvou případech se opakovaly problémy se žárlivostí. Dvě respondentky uvedly, že jim na partnerech vadilo, že s nimi netrávili většinu jejich volného času. Dalšími problémy, které se objevovaly byl neaktivní přístup ke společnému vztahu. Pouze v jednom případě byl rozchod způsobem patologickým chováním bývalého partnera.

Jaké mají názor na optimální partnerský vztah?

V této otázce uváděli respondenti některé podobné hodnoty, které by měl optimální partnerský vztah splňovat. Nejčastěji, a to u pěti respondentů se opakovala potřeba důvěry

ve vztahu. Dalším často zmiňovaným faktorem byly společné zájmy, vzájemná komunikace a podpora, časté společné trávení volného času, Dva participanti uvedli potřebu pocitu bezpečí a vzájemné přitažlivosti. Dalšími hodnotami, které se však vyskytly pouze jednou, byla věrnost, citlivý přístup partnera a vzájemné porozumění.

Jaký mají názor na uzavření manželství a založení rodiny jako přirozené završení vztahu?

Pouze tři z osmi respondentů jsou si jistí tím, že by jednou rádi uzavřeli manželství. Ostatní manželství nepřikládají žádný význam. Naopak pět respondentů si je jistých, že si přejí v budoucnu založit rodinu. Jeden respondent, již v současné době vychovává spolu s partnerkou syna. Důvodem nejistoty participantů ohledně založení rodiny, je buď že nemají v současné době vztah k dětem a nebo vyjadřují nejistotu, zdali by byli dobrými rodiči.

HVO 1: Jaké jsou dosavadní zkušenosti participantů s partnerskými vztahy a jaké mají názory na jejich optimální podobu?

Dle dílčích výzkumných otázek je možné pozorovat, že polovina respondentů má zkušenost s partnerskými vztahy, trvajících déle než 6 měsíců a stejně tak polovina jich má zkušenost pouze s jedním vztahem. V otázce optimální podoby vztahu se nejčastěji opakovaly tyto hodnoty: potřeba důvěry, vzájemná komunikace a přitažlivost, společné zájmy, pocit bezpečí, časté trávení společného času. Ve vztazích se opakovaly problémy s žárlivostí, odlišnými potřebami v četnosti společně stráveného času, pasivním trávením volného času. V jednom případě se objevily rysy patologického chování ze strany partnera, a to konkrétně fyzickým násilím, kde respondentka vztah ukončila až ve chvíli, kdy se toto chování několikrát opakovalo. Pouze tři respondenti uvedli, že si jsou jistí o budoucím uzavření manželství, zároveň uvedli, že by si vztahem chtěli být nejprve jistí. Důvodem, proč ostatní respondenti nevěděli anebo odmítají v budoucnu uzavření manželství, je to, že tento svazek nepovažují za důležitý. Naopak pět respondentů uvedlo, že by jednou rádi založili rodinu. Respondenti, kteří si nebyli jistí ohledně založení rodiny uváděli, že neví zda-li by byli dobrými rodiči případně, že k dětem nemají v současné době žádný vztah.

Výzkumné podotázky k HVO 2

Jakou mají participanti představu o žádoucím (ideálním) partnerovi a promítá se tato představa do volby reálného partnera?

V této otázce respondenti často zmiňovali stejné hodnoty jako u otázky týkající se optimálního partnerského vztahu. Nejčastěji se vyskytovaly požadavky na to, aby se s partnerem dobře cítili, a aby s ním zažívali pocit bezpečí. Dalšími vlastnostmi, které by partner měl splňovat byla vzájemná přitažlivost, komunikace a důvěra, společné zájmy, trávení většiny volného času společně, smysl pro humor. Šest respondentů uvádí, že jejich současní či bývalí partneři jejich představu o ideálním partnerovi naplňují či naplňovali. Jeden respondent uvádí, že jejich představa byla naplněna jen zčásti. Pouze u jedné respondentky její bývalý partner vůbec nenaplňoval její představy.

Je výběr partnera a následný partnerský vztah ovlivněn mezigeneračním přenosem?

U první respondentky je na základě kazuistiky a následného rozhovoru možné pozorovat, že respondentka se stejně jako její matka projevuje v partnerském vztahu dominantně. Dále je patrná podobnost povahy jejího partnera a nevlastního otce. Kdy oba jsou spíše submisivnější a projevují se pasivněji než matka nebo respondentka. V tomto případě je tedy možné hovořit o ovlivnění mezigeneračním přenosem z matky na dceru.

Taktéž u třetí respondentky je patrná, podobnost mezi povahovými rysy jejího bývalého partnera a některými partnery její matky. V dokumentaci zařízení je uvedeno, že partner, se kterým matka Martiny žila před umístěním dětí do dětského domova, ji fyzicky týral stejně jako bývalý partner několikrát použil vůči ní fyzického násilí.

V ostatních případech nebyl mezigenerační přenos patrný. Pět respondentů uvedlo, že je rodiče a jejich partnerské vztahy ovlivnili v tom, že si uvědomují, jak nechtějí, aby jejich vztahy vypadaly podobně. Zmiňovali především hádky a fyzické násilí ze strany rodičů či jejich partnerů. Tři participantů uvedli, že je jejich rodiče ovlivnili v oblasti důvěry vůči jiným lidem a delší dobu jim trvá, než si někdo jejich důvěru získá.

Naopak pozitivním rysem, který se objevil u dvou participantů, je vliv starších sourozenců na představu o jejich budoucím partnerském vztahu. Tento faktor byl patrný u dvou participantů, kdy uvedli, že se jim vztah, ve kterém žijí jejich starší sourozenci, líbí a zároveň ocenili i způsob výchovy jejich dětí.

HVO 2: Podle jakých kritérií si klienti a klientky dětských domovů vybírají svoje potenciální partnery/partnerky?

U respondentů se vyskytovala některá společná kritéria, podle kterých si volili své partnery. Důležitým faktorem pro ně bylo to, aby se s partnerem cítili dobře a aby s ním zažívali pocit bezpečí. Dalšími vlastnostmi, které by partner měl splňovat, byla vzájemná přitažlivost, komunikace a důvěra, společné zájmy, trávení většiny volného času společně, smysl pro humor. Participanti často zmiňovali, že se snaží vyhýbat vzorcům chování, které byly patrné ve vztazích jejich rodičů. Někteří uvedli, že vzhledem k situaci v rodině mají problém s důvěrou vůči druhým lidem i potencionálnímu partnerovi. U dvou respondentek byl na základě kazuistik a polostrukturovaného rozhovoru zřejmý mezigenerační přenos. Jedna respondentka vykazovala podobné vzorce chování ve vztahu jako její matka. Druhá respondentka zažila ve svém prvním partnerském vztahu fyzické násilí a nedokázala se s tímto partnerem ihned rozejít. Její matka si prošla stejnou zkušeností s bývalými partnery. Naopak výzkum ve dvou případech ukázal, že starší sourozenci, kteří mají dlouhodobý partnerský vztah nebo již založili rodinu, mohou být pozitivním vzorem pro své mladší sourozence.

Výzkumné podotázky k HVO 3

Jak probíhá příprava na partnerský vztah v dětském domově participantů?

Se šesti participanty probírali problematiku partnerských vztahů vychovatelé a vychovatelky z jejich rodinné skupiny. Jedna respondentka využila navíc možnosti probrání tohoto tématu i v rámci individuální terapie, na kterou kontinuálně docházela. Další respondentka uvedla, že tuto oblast probírali i v rámci výjezdu s neziskovou organizací, která spolupracovala s dětským domovem. Dva klienti uvedli, že s nimi nikdo v dětském domově přípravu na partnerský vztah neřešil.

Je z jejich pohledu dostatečná nebo by potřebovali jinou formu edukace či pomoci v této oblasti?

Respondenti, které s oblastí partnerských vztahů seznámili vychovatelé v zařízení, považují tuto formu za dostatečnou. Dva respondenti, se kterými nikdo v zařízení o tomto tématu nehovořil, uvedli, že jim možnost rozhovoru nebo nějaká forma přípravy chyběla. Jedna respondentka v rozhovoru uvedla, že pro ni nejpřínosnější byl rozhovor o partnerských vztazích v rámci terapie, a domnívá se, že by tuto možnost měli mít všichni klienti dětského domova.

HVO 3: Jak probíhá příprava na partnerských vztah v jejich dětském domově

Výzkumné šetření ukázalo, že šest respondentů z osmi bylo s problematikou partnerských vztahů a intimity seznámeno jejich vychovateli z rodinné skupiny, kdy se většinou jednalo

o vychovatele či vychovatelku, ke které měl respondent vytvořený bližší a důvěrnější vztah. Pro tyto klienty byla tato forma přípravy dostačující. Jedna respondentka mimo přípravu v dětském domově využila i konzultace ohledně partnerských vztahů v rámci individuální terapie a tuto formu by doporučila i ostatním adolescentům žijících v dětských domovech. Se dvěma respondenty nikdo v dětském domově o této problematice nehovořil a sami uvedli, že by možnost o tomto promluvit s vychovatelem uvítali.

10 Diskuze

V této kapitole se zaměřuji na porovnání výsledků vlastního výzkumu s poznatky z teoretické části, čerpající z poznatků z odborné literatury.

V kapitole zaměřující se na partnerské vztahy u adolescentů se shoduje můj výzkum s Janošovou (2008), kdy respondentky mají více zkušeností s partnerskými vztahy, než respondenti ve stejném věku. Dále je možné pozorovat shodu u autorů Macka (2003), Vágnerové (2006) a ve výzkumu Müdriye Yıldız Bıçakç's (2011), kde ve svých dílech uvádějí, že se jedná u adolescentů především o experimentování a krátkodobé vztahy. Stejně tak je možné pozorovat v mém výzkumu spíše krátkodobější charakter vztahu. Šest respondentů má zkušenost se vztahy trvajících méně než jeden rok. U jedné respondentky je shodná teorie v díle Jedličky (2017), kdy autor uvádí, že adolescenti bez vhodného citového zázemí své rodiny nemají mezi jednotlivými vztahy žádné přechodné období. Toto je zřejmé u respondentky č. 6. Bára má v současné době již čtvrtého partnera a mezi jednotlivými vztahy měla pouze kratší přestávky, kdy byla sama bez partnera.

Podobně jako v diplomové práci Michaely Bejlové (2018) je i v mém výzkumu patrné, že respondenti z dětských domovů mívají větší problém s důvěrou v partnerský vztah. Další shoda s autorkou diplomové práce a mým výzkumem je v otázce pozitivních zkušeností s partnerskými vztahy u jejich rodičů, kdy žádný z mých respondentů nezmínil žádné pozitivní vzpomínky na partnerské vztahy jejich rodičů, či partnerů se kterými jejich rodiče žili.

Matějček ve svém výzkumu z let 1995 až 1996 (Matějček, 2005), který byl zaměřen na průběh života v dospělosti u jedinců, žijících od 3 do 15 let v zařízení ústavní výchovy uvádí, že se u těchto jedinců objevovaly ve větší míře problémy s rozvíjením a následným udržením trvalejších partnerských vztahů. Jedinci poznamenaní pobytem v zařízení ústavní výchovy častěji střídají a volí si nevhodné partnery pro život, což bylo zřejmé u respondentky Martiny, která má zkušenost s partnerem s patologickými rysy. V kapitole Příprava na partnerský vztah v prostředí dětského domova uvádím, že v dětských domovech probíhá tato příprava v režii vychovatele, který má k danému dospívajícímu nejbližší vztah, což je zřejmé i ve výzkumné části. Většina respondentů uvedla, že o této problematice hovořili s vychovatelem či vychovatelkou ze své rodinné skupiny a shodli se, že tato forma přípravy pro ně byla dostatečná.

10.1. Limity výzkumu

Za hlavní limit svého výzkumu považuji malý vzorek respondentů, ze kterého není možné získat více dat na základě, kterých by bylo možné zobecnit výsledky.

Dalším pro mě omezujícím faktorem byla přílišná stručnost ve výpovědi respondentů, kdy v některých případech bylo obtížné získat dostatek použitelných informací. Rozhovory ze strany participantů byly jejich subjektivní výpovědi bez možnosti náhledu ze strany jejich partnerů. Tato možnost by mohla ukázat hlubší náhled do problematiky partnerských vztahů u adolescentů z dětských domovů.

Naopak jako pozitivní část výzkumu vnímám náhled ze strany vychovatele na daného respondenta, jelikož právě vychovatelé jsou s respondenty v nejužším kontaktu a některé jimi sdělené informace byly velmi užitečné a přínosné.

11 Závěr

Má diplomová práce je zaměřená na problematiku partnerských vztahů u adolescentů žijících v dětských domovech. Hlavním cílem diplomové práce bylo získání poznatků o tom, jakým způsobem nahlízejí na partnerské vztahy dospívající v dětských domovech.

V teoretické části v jednotlivých kapitolách jsou popsány základní pojmy, které se váží k ústavní výchově a adolescenci. První kapitola práce je zaměřená na vymezení systému ústavní výchovy v České republice a na charakteristiku jednotlivých typů zařízení a to především na vymezení instituce dětského domova. Druhá kapitola se zabývá vymezením pojmu adolescence. Jsou zde popsány tělesné, kognitivní, emoční a sociální změny, které u mladých lidí v tomto vývojovém období probíhají. Zvláštní pozornost jsem věnovala partnerským vztahům. Definovala jsem jednotlivé fáze navazování partnerských vztahů v adolescenci. V rámci této kapitoly jsem zmínila i dva výzkumy, které se zabývají partnerskými vztahy u dospívajících žijících v dětských domovech a oba se shodují v tom, že pobyt v zařízeních ústavní výchovy má vliv na mezilidské vztahy u participantů výzkumu.

Další kapitola je věnována rizikovým faktorům, které mohou ovlivňovat prožívání a kvalitu partnerských vztahů u adolescentů i dospělých, kteří prošli zařízeními ústavní výchovy. Definovala jsem pouze hlavní faktory, které mohou mít vliv na tuto oblast života. Vymezila jsem pojmy porucha attachmentu, mezigenerační přenos, citová a psychická deprivace

Čtvrtá kapitola popisuje přípravu na partnerské a mezilidské vztahy v prostředí dětského domova. Poslední kapitola je zaměřená na přípravu na partnerský život ve školním prostředí.

Hlavním cílem empirické části bylo na základě případových studií a rozhovorů získat informace o problematice partnerských vztahů u mladých lidí žijících v dětských domovů. Výzkumné šetření bylo uskutečněno ve dvou dětských domovech v Praze a dále v jednom dětském domově v Karlovarském a Ústeckém kraji. Výzkumu se zúčastnilo 8 respondentů ve věku od 16 do 22 let. Jednalo se o 4 dívky a 4 chlapce, kteří strávili minimálně 3 roky v dětském domově. Všichni participanté měli za sebou zkušenost alespoň s jedním partnerským vztahem. Hlavní výzkumná otázka č. 1 se zabývala tím, jaké jsou dosavadní zkušenosti participantů s partnerskými vztahy a jejich názory na optimální podobu vztahu. Bylo zjištěno, že polovina respondentů má zkušenost s partnerskými vztahy trvajících déle než 6 měsíců a stejně tak polovina jich má zkušenost pouze s jedním vztahem. V oblasti optimální podoby vztahu byly nejčastěji zmiňovány hodnoty jako potřeba důvěry, vzájemná komunikace

a přitažlivost, společné zájmy, pocit bezpečí, časté trávení společného času. V bývalých či aktuálních vztazích respondentů se opakovaly problémy s žárlivostí, odlišnými potřebami v četnosti společně stráveného času, nebo pasivním trávením volného času. V jednom případě se objevily rysy patologického chování ze strany partnera. Pro mě bylo zajímavé zjištění, že více respondentů plánuje v budoucnu spíše založení rodiny než uzavření manželství. Důvodem, proč ostatní respondenti nevěděli, anebo odmítají v budoucnu uzavřít manželství, je to, že tento svazek nepovažují za důležitý.

Hlavní výzkumná otázka č. 2 byla zaměřená na kritéria podle kterých si klienti a klientky dětských domovů vybírají své potenciální partnery/partnerky. Bylo zjištěno, že důležitým faktorem pro ně bylo, aby se s partnerem cítili dobře a v bezpečí. Dalšími vlastnostmi, které by partner měl podle nich splňovat, byla vzájemná přitažlivost, komunikace a důvěra, společné zájmy, trávení většiny volného času společně a smysl pro humor. Respondenti často zmiňovali, že se snaží vyhýbat vzorcům chování, které byly patrné ve vztazích jejich rodičů. Někteří uvedli, že vzhledem k situaci v rodině mají problém s důvěrou vůči druhým lidem i potencionálnímu partnerovi. U dvou respondentek na základě kazuistik a polostrukturovaného rozhovoru byl zřejmý mezigenerační přenos. Jedna respondentka vykazovala podobné vzorce chování ve vztahu jako její matka. Druhá respondentka zažila ve svém prvním partnerském vztahu fyzické násilí a nedokázala se s tímto partnerem ihned rozejít. Její matka si prošla stejnou zkušeností s bývalými partnery. Naopak výzkum ve dvou případech ukázal, že starší sourozenci, kteří mají dlouhodobý partnerský vztah nebo již založili rodinu, mohou být pozitivním vzorem pro své mladší sourozence.

3. hlavní výzkumná otázka mapovala, jakým způsobem probíhá příprava na partnerský vztah v prostředí dětského domova. Bylo zjištěno, že většina respondentů tuto oblast probírala s vychovatelem, se kterým měli vytvořený bližší vztah. Pouze se dvěma respondenty nikdo o této problematice nehovořil a v rámci rozhovoru sdělili, že jim tato možnost chyběla.

Při zpracovávání diplomové práce jsem zjistila, že není mnoho výzkumů, které by se věnovaly partnerským vztahům u lidí, kteří žili v dětském domově. Dle informací, které se mi podařilo získat, však jejich pobyt v tomto zařízení má vliv na mnoho oblastí v jejich životě, včetně partnerských vztahů. Domnívám se, že dlouhodobý výzkum, který by mapoval jejich partnerský život od adolescence do pozdní dospělosti by mohl být velmi přínosný. Bylo by zde pravděpodobně patrnější, zdali dochází u těchto jedinců k mezigeneračnímu přenosu a co jim působí ve vztazích největší obtíže. Tento výzkum by mohl být jakýmsi odrazovým můstkem,

který by mohl pomoci odborníkům pracujícím s dětmi v dětských domovech efektivněji nasměrovat jejich pomoc v oblasti mezilidských vztahů.

Seznam použité literatury

1. BEJBLOVÁ, Michaela. *Partnerské vztahy adolescentů vyrůstajících v dětských domovech*. 2018.
2. CRESWELL in STANOEVI, M. Případová studie drogových kariér. In GULOVÁ, L., ŠÍP, R. a kol. *Výzkumné metody v pedagogické praxi*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2013. ISBN 978-80-247-4368-4
3. DUNOVSKÝ, Jiří, Zdeněk DYTRYCH a Zdeněk MATĚJČEK. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Vyd. 1. Praha: Grada, 1995, ISBN 8071691925
4. DYDŇANSKÁ, R. (2016). *Rizikové faktory syndromu CAN v mezigeneračním kontextu*. *Speciální pedagogika: časopis pro teorii a praxi speciální pedagogiky*, 26(1), s. 3-12 dostupné z: <http://dspace.specpeda.cz/handle/0/1598>
5. FIFKOVÁ, Hana, JANOŠOVÁ, Pavlína. *Nestandardní genderová identita u žáků základní školy*. *Speciální pedagogika: Časopis pro teorii a praxi speciální pedagogiky*, 2009, 19(3), s. 238-252. ISSN 1211-2720
6. FREUD, Sigmund, *Nová řada přednášek k úvodu do psychoanalýzy*. Vyd. 1. Praha: Psychoanalytické nakladatelství, 1997. ISBN 80-86123-00-6
7. FREUD, Sigmund. *Spisy z let 1892-1899*. Vyd. 1. Praha: Psychoanalytické nakladatelství, 2000. ISBN 80-86123-12-X
8. FREUD, Sigmund. *Spisy z let 1925-1931*. Vyd. 1. Praha: Psychoanalytické nakladatelství, 2007. ISBN 978-80-86123-23-3
9. GABRIEL Zbyněk, NOVÁK, Tomáš. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-1788-3
10. HARE A. L., Miga, E. M., Allen, J. P. (2009). *Intergenerational Transmission of Aggression in Romantic Relationships: The Moderating Role of Attachment Security*. *Journal of Family Psychology*, 23(6), s. 808-818. doi: 10.1037/a0016740
11. JANOŠOVÁ, Pavlína. *Dívčí a chlapecká identita*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2008, ISBN 978-80-247-2284-9

12. JEDLIČKA, Richard, *Psychosociální vývoj dítěte a jeho poruchy z hlediska hlubinné psychologie*. Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, 2001. ISBN 80-7290-070-6
13. JEDLIČKA Richard. a kol.: *Děti a mládež v obtížných životních situacích*. Vyd. 1. Praha: Themis, 2004. ISBN 80-7312-038-0.
14. JEDLIČKA, Richard. *Psychický vývoj dítěte a výchova*, Vyd. 1. Praha: Grada, 2017. 978-80-271-0096-5
15. KOLIBA, Peter, WEISS, Petr; NĚMEC, Martin; DIBONOVÁ, Markéta. *Sexuální výchova*, Vyd. 1. Praha: Grada, 2019. ISBN 978-80-271-2039-0
16. LANGMEIER Josef, MATĚJČEK Zdeněk, *Psychická deprivace v dětství*, Praha: Avicentrum, vydání 1974, ISBN 08-049-74
17. LANGMEIER, Josef a MATĚJČEK, Zdeněk. *Psychická deprivace v dětství*. Vyd. 4., dopl., Praha: Karolinum, 2011, 399 s. ISBN 978-80-246-1983-5
18. LANGMEIER, Josef, Dana KREJČÍŘOVÁ Dana. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada Publishing, 2006. ISBN: 978-80-247-1284-0
19. LEČBYCH, M., & POSPÍŠILÍKOVÁ, K. (2012). Česká verze škály Experiences in close relationships (ECR): *Pilotní studie posouzení vztahové vazby v dospělosti*. Elektronický časopis ČMPS, 6(3)
20. LEMAN, Kevin. *Sourozenecké konstelace*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-430-3
21. MACEK, Petr, *Adolescence: psychologické a sociální charakteristiky dospívajících*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-348-X
22. MACEK, Petr, LACINOVÁ Lenka, *Vztahy v dospívání*. Vyd. 2. Brno: Barrister & Principal, 2012 ISBN 978-80-87474-46-4
23. MACEK, Petr. *Adolescence*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-747-7
24. MATĚJČEK, Zdeněk. *Co děti nejvíce potřebují*. 5. vyd., Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-504-2

25. MATĚJČEK, Zdeněk. *Výbor z díla*. 1. vyd.; Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-1056-6.
26. MATĚJČEK, Zdeněk. *Co děti nejvíc potřebují*. Rádcí pro rodiče a vychovatele. Vyd. 6. Praha: Portál, 2013, ISBN 978-80-262-0398-8
27. MCLEOD, S. (2007). *Bowlby's attachment theory*. *Simply Psychology*. Retrieved 7 June 2016 from <http://www.simplypsychology.org/bowlby.html>
28. Müdriye, Bıçakç, (2011). *Analysis Of Social Adaptation And Friend Relationships Among Adolescents Living In Orphanage And Adolescents Living With Their Family*. *Social and Natural Sciences Journal*. 3. 10.12955/snsj.v3i0.280.
29. NOVÁK, Tomáš, HARGAŠOVÁ, Marta, *Předmanželské poradenství*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1730-2
30. NOVOTNÝ, J. S. (2011). *Prevalence vybraných typů osobnostních problémů u adolescentů, umístěných trvale v ústavní péči*. *Psychologie a její kontexty*, 2(2), s. 99-108 dostupné z: http://psychkont.osu.cz/fulltext/2011/Novotny_2011_2.pdf
31. POLÁČKOVÁ, ŠOLCOVÁ, Iva. *Emoce*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2018. ISBN 978-80-247-5128-3
32. PRŮCHA, WALTEROVÁ, MAREŠ, *Pedagogický slovník*, 2. rozšířené a přepracované vyd., Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-252-2
33. ŠPECIÁNOVÁ, Šárka, *Ochrana týraného a zneužívaného dítěte*. 1. vyd. Praha: Linde, 2003. ISBN 80-86131-44-0
34. ŠTEFÁNKOVÁ, Zuzana. (2005): *Citová vazba v detstve a adolescencii vo vzťahu k emocionálnej regulácii*. *Československá Psychologie* č.5, s. 432-445
35. THOROVÁ, Kateřina. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2015., 576 s. ISBN 978-80-262-0714-6.
36. VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2004. ISBN 8071788023
37. VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Vyd. 4. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-414-4

38. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1
39. VENGLÁŘOVÁ, Martina. *Průvodce partnerským vztahem*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2054-8
40. VRTBOVSKÁ, P. (2010). *O ztraceném dítěti & cestě do bezpečí: attachment, poruchy attachmentu a léčení*. Tišnov: Scan.
41. WEISS, Petr, ZVĚŘINA, Jaroslav. *Sexuální chování v ČR*, Vyd. 1. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-558-X
42. WINNETTE, Petra. *Co to je attachment*, Praha: Natama, 2018. 978-80-907023-1-8
43. ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem: [vývojová psychologie] : přepracované vydání*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7367-124-7.

Zákony a sdělení

Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních, ve znění platném k 1. 1. 2014

Zákon č. 372\2011 Sb., Zákon o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování.

Zákon č. 210\1998 Sb., Zákon o rodině, v platném znění od 11. 09.1998

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění platném k 1. 1. 2018.

Vyhláška č. 438/2006 Sb., kterou se upravují podrobnosti výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy ve školských zařízeních, v platném znění

Zákon č. 333\2012 Sb., *Zákon, kterým se mění zákon č. 109/2002 Sb*, ve znění platném k 12:10:2012

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání

Internetové stránky

RVP ZV - Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. (2022). Načteno z edu.cz:
<https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcovyvyzdelavacici-program-pro-zakladni-vzdelav>

LETNÍ DŮM. Služby a aktivity pro děti [online] Letní dům [cit. 2023-07-16] Dostupné z:
<https://letnidum.cz/sluzby-a-aktivity/detem/>

NFVK, RESTART [online] NFVK [cit. 2023-07-16] Dostupné <https://www.nfvk.cz/restart/>

MIMO DOMOV, výjezdy [online] MIMO DOMOV [cit. 2023-07-16] Dostupné z
<https://mimodomov.cz/vyjezdy/>

ČSU, zpráva z průzkumu sexuální výchova na středních školách [online] ČSU [cit. 2023-08-16] Dostupné z <https://stredoskolskaunie.cz/zprava-z-pruzkumu-sexualni-vychova-na-strednich-skolach>

DĚTSKÝ DOMOV DOLNÍ POČERNICE [online]. ŠVP LPDŽ [cit. 2023-09-23]. Dostupné z: <https://www.domovpocernice.cz/svp-lpdz/>

DĚTSKÝ DOMOV POLIČKA, [online]. ŠVP [cit. 2023-09-23]. Dostupné z:
<http://ddpolicka.cz/dokumenty/>

Seznam zkratek

MPSV – ministerstvo práce a sociálních věcí

MŠMT – ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

ZDVOP – zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc

DÚ – diagnostický ústav

DDŠ – dětský domov se školou

ČR – Česká republika